

Lomatoiminta 70 vuotta

20v.

Ryhtykää siis tekin, Suomen ruumiillista työtä tekevät naiset, perustamaan yhdistyksiä ja koettakaa pienillä uhrauksilla pyrkiä eteenpäin teidän vielä alhaisen tilanne parantamiseksi. Mitä ette itse heti saavuta sen tulevat varmuudella saavuttamaan teidän jälkeläisenne teidän työnne perustuksella. Ja olkaa varmat siitä, että toimintakyky ja se totisempi (ei suinkaan synkkä vaan sen ohessa iloinen) maailmankatsanto, jotka yhdyselämässämme kehittyvät, tulevat olemaan teille monella muullakin tavalla suureksi hyödyksi.

N. R. af U(rsin) Työmies-lehdessä 30. 10. 1897

1/76 9/10 foto

ELLI NURMINEN

Uudelle vuosikymmenelle

Viime aikaisena ilahduttavana ilmiönä on todettava lomatoiminnan voimakas kehittyminen ja lomankäytön edistyminen maassamme. Entistä keskeisemmälle sijalle ennaltaehkäisevässä kansanterveystyössä on tullut tarkoituksenmukaisen lomankäytön tehostaminen kiireisen aikamme ihmisten, niin fyysisen kuin henkisenkin kunnon ylläpitäjänä.

Kova kilpailu lähes kaikilla elämän aloilla sekä parhaillaan käynnissä oleva yhteiskunnan muutosprosessi vaatii nykypäivän ihmiseltä varsin suurta sopeutumiskykyä sekä entistä enemmän pätevyyttä, tietoja ja taitoja. Teknillisen kehityksen saavutukset sekä muut uudistukset elämän eri aloilla ovat tuoneet mukanaan sekä parantuneen elintason, että kehittyneen sosiaaliturvajärjestelmän, mutta kiivastahtisen kehityksen liepeillä vaanii samalla mielenterveydelliset vaarat, joiden synnyttämät eri asteiset mielenjännitykset heikompien yksilöiden kohdalla ovat peloittavassa määrin lisääntymässä. Ennalta ehkäisevänä hoitotoimenpiteenä liikarasituksen varalta suositellaan lääkäripiireissä rentouttavaa ja tarkoituksenmukaista lomaa.

Myös elintason määrittelyyn sisällytetään nykyisin sopivan pituisen loman käytön mahdollisuus. Voimassaolevan vuosilomalain säännökset takaavat sen määrällisena ja palkallisena kaikille ansiotyötä suorittaville työntekijöille työmarkkinoilla. Lain ulkopuolelle ovat kuitenkin jääneet työikäisestä väestöstä erilaisten yksityisten ammattien harjoittajat ja heihin verrattavat ansiotyön ulkopuolella olevat perheenäidit.

Näköpiirissä ei toistaiseksi ole tämän epäoikeutetulta vaikuttavan käytännön

x sosiaali- ja terveysministeriön
ennaltaehkäisevää työtä
naisten lomatoiminta
lääkärin ohjeiden mukaan
3

oikeudenmukaisempaan ratkaisuun tähtääviä toimenpiteitä. Suuren ja vähävaraisen perheenäidin työtaakkaa on verrattu raskaaseen kivenhakkaajan ammattiin, mutta tekijä ei ole lakisääteisen ja taloudellisesti turvautuneen vuosiloman arvoinen. Heidän elintasoonsa ei vielä yllämainitunlainen lomankäyttö sisälly.

Tätä taustaa vasten nähtynä muodostuu vapaaehtoisuuden pohjalla tapahtuva eri järjestöjen hoitama sosiaalinen lomatoiminta ensiarvoisen tärkeäksi, kun otetaan lisäksi huomioon sosiaalisesti vaikeassa asemassa olevien perheenäitien ohella eläkeiässä olevat väestöryhmät ja yksinäiset vanhukset.

Sosiaalidemokraattisten naisten vuosisadan vaihteen aikoihin aloittama merkittävä toiminta vähävaraisten äitien ja lasten kesävirikistyksen hyväksi osoittaa sekä ennakkoluulottomuutta että suurta kaukonäköisyyttä. Tuskin senaikaiset naiset sentään osasivat kuvitella, että heidän aloittamansa ja vaatimattomissa puitteissa tapahtuva toimintansa kehittyisi myöhemmin laajaksi maan sosiaalista lainsäädäntöä täydentäväksi tekijäksi. He loivat perustan sille vapaaehtoisuuden pohjalla tapahtuvalle vähävaraisten perheenäitien, lasten ja koko perheiden sosiaaliselle lomatoiminnalle, joka sulkee tälläkertaa piiriinsä lomailain ulkopuolelle jääneet kansalaisryhmät.

Kun Äitien Lomahuollon perustamisesta tulee toukokuun 16 päivänä kuluneeksi tasan kaksikymmentä vuotta, voi se laajan jäsenkuntansa kokemuseräisen ja uhrautuvan työn ansiosta merkitä tilillensä suotuisan kehityksen ja rakentavan toiminnan tulosrikkaan kauden.

Viimeksi kuluneiden vuosien mukanaan tuomat uudistukset, kuten lisääntynyt vapaa-aika, kohonnut elintaso sekä muut viimeaikaisen uudistamisprosessin mukanaan tuomat muutokset vaikuttavat osaltaan koko lomatoiminnan tulevaankin kehitykseen sekä merkitsevät lomakotien vastaanottokyvyn ja niiden palvelustason tehostamista. Lomakodithan ottavat vastaan myös itse lomansa kustantavia asiakkaita mahdollisuuksiensa mukaan.

Ne valoisat näkymät, jotka ovat olleet leimaa antavina tähän astisessa Äitien Lomahuollon toiminnassa – ellei oteta lukuun taloudellisia huolia – siivittävät toivottavasti myöskin edessä olevien vuosien työtä kiitollisessa ja vastaanottavassa maaperässä. Raha-automaattiyhdistyksen taholta myönnetty ja valtiovallan lopullisesti siunaama vuosittainen avustus on jatkuvasti liian vähäinen verrattuna siihen suuriarvoiseen sosiaaliseen ja terveydelliseen työhön, jota sen piirissä vapaaehtoisin voimin suoritetaan.

Mutta toiminnan myönteinen kehitys kaikista vaikeuksista huolimatta ja sen nauttima jakamaton tunnustus ja kiitollisuus lähinnä äitien sekä muidenkin lomaviettäjäiden taholta on omiaan osoittamaan työn tarpeellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden. Hyvä ja luottamuksellinen yhteistyö joka kautta vuosien on vallinnut Äitien Lomahuollon suuressa perhepiirissä on osaltaan se rakentava voima, joka takaa työn onnistumisen. Lähdettäessä uudelle vuosikymmenelle ovat mukana hyvät eväät.

ALLI LAHTINEN

Kaksikymmenvuotisjuhlaansa viettävä Äitien Lomahuolto on toimintavuosiensa aikana antanut kymmenilletuhansille vähävaraisille äideille mahdollisuuden elinvoimaa antaviin, unohtumattomiin lomapäiviin. Sen jäsenjärjestöjen lomako-deissa ja lomaleireillä tehdyt talkootyöt ovat samalla olleet osoitus naisten yhteisvastuun ja yhteistyön hengestä. Kiitoksen osoittaminen tästä työstä ei ole vain lomailijoiden asia. Myös yhteiskunnan taholta on annettava tunnustus tähän asti suoritetusta työstä. Tätä työtä tarvitaan edelleen, ehkä entistä enemmän, sillä yhä selvemmin havaitaan lomatoiminnan merkitys sosiaalipolitiikan työmuotona.

Vaikka maailma muuttuu ja ihmiset muuttuvat sen mukana, on yksilölle tärkeää saada kasvaa ja elää perheessä, läheisten ja sopusointuisten ihmissuhteiden ympäröimänä. Siksi sosiaalipalveluissa – uudistuvassa sosiaalihuollossa – pidettävä entistä keskeisempänä toimintamuotona perheyhteisön tukemista. Perheiden toimeentulon turvaamiseksi on sen työkykyisille jäsenille varattava työtä ja siitä riittävästi ansiotuloja, perhekustannusten tasausta on suoritettava sosiaalipoliittisin tulonsiirroin. Lasten kasvatukseen ja hoitoon on yhteiskunnan myös osallistuva palvelutoiminnallaan järjestämällä päivähoitoa, tarjoamalla päivähoitopalveluita ja kehittämällä koululaitosta. Silti jää vielä paljon työtä ja vastuuta kunkin perheen sisäiseksi tehtäväksi. Erityisen vaativa on perheenäidin osa. Lähes puolet perheenäideistä kantaa tätä vastuuta ansiotyönsä ohella, toinen puoli uurastaa yksinomaan kodin piirissä ja kooten omaa osuuttaan perheen toimeentuloon kodin taloustehtävissä. Perheenäitien työolot ja sosiaaliturva ovat jääneet toistaiseksi lähes huomiotta. Osa heistä – varakkaimmat ja ne, joilla ei ole pieniä lapsia – kykenevät varmaan itse säännöstelemään työaikansa ja järjestämään lomansa, mutta erityisesti vähävaraiset pienten lasten äidit ovat sidottuja tehtäviinsä kotona vuodesta toiseen ja kaikkina päivinä. Uupumus voi silloin aiheuttaa ylivoimaisen elämäntilanteen, joka voi olla kohtalokas koko perheen hyvinvoinnille.

Tällaista ylivoimaista elämäntilannetta käsitteli sosiaalihuollon periaatekomitea mietinnössään. ”On pyrittävä tehokkaksiin toimenpiteisiin niiden henkilöiden fyysillisen ja henkisen terveyden sekä työ- ja toimintakyvyn säilyttämiseksi ja edistämiseksi, joiden työpanoksesta perheen mahdollisuudet tehtävänsä toteuttamiseen lähinnä riippuvat. Perheenemäntien loma- ja virkistytymismahdollisuuksien lisääminen tulee siksi olla tärkeänä tavoitteena toteutettaessa perheiden ja alaikäisten sosiaalihuoltoa.”

On ilmeistä, että lomanviettopaikkojen ylläpitäminen tulee edelleen olemaan ensisijaisesti yksityisten järjestöjen asiana. Varsinaisten lomanviettopaikkojen ohella olisi pyrittävä myös siihen, että perheenäideille järjestetään mahdollisuuksia myös uudenvuodelle lomanviettopaikkoihin. Ystävyysvierailuja ja matkailulomia voitaisiin aivan yhtä hyvin järjestää samojen lomanviettojärjestöjen kautta kuin lomakoteja ja lomaleirejäkin. Lepo, virkistys ja kokemuspiirin avartaminen ovat loman keskeiset tehtävät. Niitä toteuttava järjestö, joka elää lähellä perheenäitejä, voi vielä monin tavoin rikastuttaa toimintaansa tulevien toimintavuosiensa aikana.

Toivotan Äitien Lomahuollon toiminnalle mitä parhaita menestystä.

MARTTA SALMELA-JÄRVINEN

Varjonpuolelta valoon ja aurinkoon

Kahdeksankymmentäluvun alkupuolella alkoi maamme taloudellisissa olosuhteissa tapahtua suuria ja perinpohjaisia muutoksia. Maatalousvaltainen tuotantoelämä sai kilpailijakseen teollisuuden, joka alkoi vetää maaseudun tilatonta liika-asutusta tehdastaajamiin ja kaupunkieihin. Tehtaiden työolot olivat kuitenkin kurjat, työpäivät kohtuuttoman pitkät ja työpalkat alhaiset. Epävakaata talouselämää aiheutti työttömyyttä ja kun puutteen seuralaiseksi usein liittyi perheenisän alkoholinkäyttö, tuli perheiden asema usein suorastaan kestämättömäksi.

Naisten asema muodostui vielä kurjemaksi kuin miesten. Maataloudesta ajautui nuoria, perinnöstä osattomiksi jääviä talojen ja torppien tyttäriä etsimään toimeentuloa kaupungeista, mutta oli vain harvoja ammattialoja, joissa naisen työvoimaa tarvittiin ja niin ammattitaidottomien työhön tarjoutuvien määrä kasvoi moninkertaiseksi ja työpalkat painivat suorastaan nälkärajan alapuolelle. Riittämätön ravinto, huonot asunnot ja rasittava työ raivasivat tietä taudeille, joista varsinkin tuberkuloosi vaati runsaan veronsa nuorten ihmisten joukosta.

Tämä tauti liikkui juuri huonojen asuntojen vaiheilla. Eräässä Helsingissä toimeenpannussa asuntotutkimuksessa todettiin, että Helsingissä oli kaikista keuhkotautiin kuolleista 80 % asunut huonossa asunnossa ja näistä taas oli 70 % ollut sellaisia, joiden asunto oli ollut äärimmäisen ahdas. Tilanne ei ollut paljon parempi muissakaan kaupungeissa, mutta Helsingin tilastolukemat olivat kuitenkin huippulukuja.

Helsingin kaupungin terveydenhoitolautakunnan kertomuksessa kymmenvuotiskaudelta 1882–92 oli naisten keski-ikä eri väestöryhmissä seuraava:

Säätyläisnaisten	59 vuotta
Käsityöläisnaisten	50 ”
Työläisnaisten	47 ”
Tehtaalaisnaisten	43 ”
Palvelijattarien	39 ”
Ompelijattarien	34 ”

1880-luvun alkupuolella alettiin eräiden porvarillisten, työväenluokan aineellisesta tilasta huolestuneiden henkilöiden toimesta perustaa maahamme työväenyhdistyksiä. Helsingissä sellainen perustettiin v. 1883. Tämä yhdistys otti ohjelmaansa työväen asuntolojen tutkimisen ja tässä yhteydessä joutui kiinnittämään huomiota asuntokurjuuden vaikutuksiin mm. lasten terveyteen. Esille tulleiden epäkohtien johdosta todettiin, että esim. kansakoululapset ovat heikkoja ja alakuntoisia ja että pitäisi päästä kesäisten virkistyslomien avulla heitä kuntouttamaan. Vuoden 1886 vuosikertomuksessa mainitaan, että yhdistyksen johtokunnassa oli keskusteltu ”eikö jotain olisi tehtävä että varattomain työntekijäin, etupäässä yhdistyksen jäsenten lapset saisivat tilaisuutta viettää kesälupansa maalla”. Asetettiin toimikunta asiaa valmistelemaan ja jo seuraavana vuonna oli valmiina mietintö, jossa ehdotettiin, että perustettaisiin 7 henkinen toimikunta, joka yhdessä kansakoulujen johtokunnan kanssa ryhtyisi järjestämään kansakoululapsille kesälomia.

Komitean tuli hankkia varoja kesäoleskelun järjestämistä varten, tiedustella maaseudulta perheitä, jotka joko maksua vastaan tai ilmaiseksi olisivat halukkaita ottamaan luokseen lapsia korkeintaan 10 viikon lomalle, anoa rautatiehallitukselta ilmaisia matkalippuja lapsille, julkaista kehotuksia vanhemmille jotta nämä tarjoaisivat lapsiaan lomille ja tiedustella heiltä, olisivatko halukkaita osaltaan itse osallistumaan kustannuksiin. Komitea saikin sitten ilmoittelemalla pääkaupungin sanomalehdissä ja kuulutuksin lähipitäjien kirkkoissa tarjouksia 30 lapsen sijoittamisesta. Näistä luvattiin ottaa ilmaiseksi 10 lasta ja muiden kohdalla vaadittiin maksua 15–18 markkaa kuukaudelta. Opettajille oli ilmoittautunut 56 lasta halukkaina lähtemään kesäksi maalle.

Sitten kun pyrkijöitten terveys ja kotiolosuhteet oli tarkoin tutkittu, (tutkimus oli varmaan tarkka, sillä kun tämän kirjoittaja noin parikymmentä vuotta myöhemmin ilmoittautui halukkaaksi lähtemään koulun siirtolaan, evättiin lähtö sillä perusteella, että asianomainen oli ”terve kuin pukki” eikä mitään lomaa tarvinnut.) komitea päätti lähettää 20 lasta, 12 tyttöä ja 8 poikaa lomapaikkoihin. Matkoja varten oli rautatiehallitus myöntänyt vapaat liput. Nämä ensimmäiset lomat eivät kuitenkaan erityisemmin onnistuneet, kolme tytöstä halusi, nähtävästi ansion toivossa, mennä lapsentytöiksi Helsingin läheisyyteen, neljä tyttöä palasi lomaltaan ennenajojaan outojen olosuhteiden peloittamana ja ankaran kotikävän ajamina, mutta muut lomailijat palasivat kuuden viikon oleskelun jälkeen kotiinsa ruskettuneina ja voimistuneina ja kiitollisina hyvästä kohtelusta. Eikä kesävanhemmillakaan ollut heidän käytöksensä suhteen muistuttamista.

Kansakoululasten lomauttaminen lähti alkuun tästä sekä Helsingissä että muillakin paikkakunnilla. Mm. Tampe-

reella alkoi kansakoululasten kesäloma-toiminta vuonna 1896. Kun vuosittain saatiin avustusta Anniskeluyhtiön voit-tovaroista, oli toiminnan taloudellinen-kin puoli turvattu. Yksikamarisessa eduskunnassa tehtiin v. 1909 anomus määrärahan ottamisesta valtion talous-arvioon kansakoululasten kesäsiirtoloi-den tukemiseksi. Tämän anomuksen perusteella määrärahaksi merkittiin 50.000 mk ja siitä lähtien on tämä toi-minta saanut valtion tukea.

Lasten kesävirikistyksestä keskustel-taessa huomio kiintyi myös siihen, että aikuistenkin olisi saatava kesälomaa. Helsingin työväenyhdistyksen kerto-muksessa vuodelta 1893 näkyy, että on esitetty maamme kaikille tehtaan lää-käreille, ammatintarkastajille ja sano-malehdille "nöyrä pyyntö, että he koet-taisivat aikaansaada kesäloman anta-mista työväelle". Työmiehiä puolestaan kehoitettiin ilmoittamaan asian suhteen ryhdytyistä toimenpiteistä, mutta mi-tään sellaisia tietoja ei ollut tullut. Näh-tävästi lomiam ei järjestynyt.

Vuoden 1895 Työväen Kalenteri tie-tää kuitenkin kertoa kiertokirjeestä, jonka työväenyhdistysten keskuselin Työväen Valtuuskunta lähetti jäsen-osastoilleen ja jossa kirjeessä selvitel-lään loman tarpeellisuutta. Tässäkin kirjeessä huomautetaan, että keuhko-tauti työväen keskuudessa oli kuole-mansyynä 50 % kaikista kuolemantapauksista, kun vastaava luku säätyläis-ten kohdalla oli vain 20 %. Vetoamus lähetettiin keväällä 1894 mutta paljon se ei näyttänyt tuottaneen tuloksia. Eräät yhdistykset eivät olleet ehtineet ryhtyä minkäänlaisiin toimenpiteisiin, toisaalta saatiin tietää, ettei lomien saa-minen ollut mahdollista, joko siitä syys-tä että paikkakunnan työolot vaativat työntekoa juuri kesäisin tai että työn-antajat eivät olleet halukkaita maksa-maan palkkaa loma-ajalta. "Jos rahaa olis, kyllä lomalle mentäis" sanottiin mm. Mikkelistä tulleessa vastineessa.

Ja silloin jo todettiin, että vaikka lo-maa saisi, ei olisi paikkaa mihin si-tä menisi viettämään. Joissakin kaupun-geissa oli lomaa jopa saatukin, palkal-lisia lomiam oli saatu mm. Helsingissä kirjapainoissa, eräissä räätälinliikkeissä sekä kulta- ja hopeasepäntiikkeissä, mutta nikkarit, nahkurit, muurarit ja maalarit eivät saaneet lomaa. Tampe-reen puuvillatehtaalla oli annettu lo-maa "heikoille työntekijöille" ja loma oli myös osaksi tehtaan apukassasta korvattu. Erään suuren värjäämön omistaja antoi kaikille työläisilleen pal-kallisen loman vaikka nämä eivät sitä pyytäneetkään, Porissa taas saivat po-mot palkallista lomaa, mutta työläiset saivat lomailla omalla kustannuksel-laan kun saha pantiin seisomaan. Kot-kassa ei kuuluttu kaipaavankaan kesä-lomaa, työt kun tehtiin lautatarhoissa, satamassa ym. siis vapaan taivaan alla. Forssassa ja Jokioisissa saivat "heikot" tehtaan työläiset lomaa lääkärintodis-tuksella ja korvaus saatiin apukassasta. Turusta ehdotettiin tämän asian yhtey-dessä, että työt lauantaan lopetettaisi-n puolelta päivin, jolloin saataisiin pitempi viikonloppu.

Porvarillisten "rouvasväenyhdistys-ten" piirissä oli harrastettu eräänlaista laupeudentyötä puutteessa ja kurjuu-nessa elävien ihmisten auttamiseksi. Vuonna 1884 perustettu Suomen Nais-yhdistys ilmoitti ottaneensa ohjelmaan-sa naisen aseman kaikin puolisen ko-hottamisen ja työläisille pyrittiin järjes-tämään "työnvälitystä", sivistäviä luen-toja yms. Varat toimintaan kerättiin myyjäisillä ja illanvietoilla, joissa tai-teellisen ohjelman ohella oli esitelmää ja selostuksia. Mm. v. 1888 eräissä myy-jäisissä soitti viulua musiikkiopiston op-pilas herra Sibelius. Tämä yhdistys sa-moin kuin v. 1892 perustettu Naisasia-liitto Union, pyrki myös järjestämään jonkinlaista kesälepoa sairaille työläis-naisille. Tyyni Tuulio kertoo kirjoitta-massaan Aleksandra Gripenbergin elä-

mäkerrassa, että jo v. 1889 oli naisyhdistyksellä kesäsiirtola työläisnaisille Kirkkonummella. V. 1892 Suomen naisyhdistyksellä oli haaraosastot Viipurissa ja Tampereella ja nämä toimittivat "väsyneitä äitejä ja heikkoja lapsia" saamaan kesävirikistystä. Palvelijatarlehdessä v. 1905 kerrotaan että Naisasiayhdistys Unionilla oli Hyvinkäällä palvelijattarille ja työläisperheenäideille tarkoitettu lepokoti, jonka nimi oli Vilhelmiina koti, "jota moni väsynyt tai tautivuoteesta päässyt voimistumista kaipaava nainen kiittää". Kodin oli lahjoittanut yksityinen henkilö, joka ei halunnut nimeään julkisuuteen. Kotiin pyrkivien palvelijattarien tuli ilmoittaa Miina Sillanpäälle, joka oli Helsingin Palvelijataryhdistyksen puheenjohtaja. Toinen uutinen taas kertoo, että samana vuonna 44 työläisnaista sai nauttia 5 viikon ajan lepoa ja virikistystä Suomen Naisyhdistyksen ylläpitämässä kesäsiirtolassa Espoon Bondaksessa. Seutu oli havumetsän ympäröimä ja tarjoutui tilaisuus myös merikylpyihin. Johtajattaren tointa oli hoitanut rouva E(mmi) Huttunen, tunnettu työväenliikkeen ihmisenä, ompelijataramattiosaston puheenjohtaja ja sittemmin myös Helsingin sos.-dem. Naisyhdistyksen rakentaman Kallioniemen kesäkodin toimikunnan puheenjohtaja. Varmaan tästä yhteistyöstä jäi kytämään se kipinä, joka sai työläisnaisten omat yhdistykset toimii kesävirikistykseen hyväksi.

Työläisnaisten oma järjestötoiminta oli jo alkanut. Ensimmäinen työväenyhdistyksen naisosasto oli perustettu Turussa v. 1896 ja Helsingissä se perustettiin v. 1898. Jo vuonna 1900 heinäkuussa kokoontui 7 ty:n naisosaston ja 14 naisten ammattiosaston edustajat Helsinkiin perustamaan Työläisnaisten liittoa. Kokous käsitteli mm. kysymystä, miten naisten liian pitkää työpäivää voitaisiin lyhentää. Kysymyksen alustaja rouva Putkonen lausui mm.

Kuten jokainen tiedämme, vallitsee vielä useimmissa tehdas- ja yksityisliikkeessä missä naistyöntekijöitä työskentelee ... rasittavan pitkä työaika ... yleensä kaikissa liikkeissä, joissa miehiä työskentelee on jo 10 -tuntinen työaika, naiset työskentelee 12, jopa 13-14 tuntia päivässä. Niin nurinperoiselta kuin tämä kuuluneekin, että ne "heikommat astiat" täytyy kestää enempi kuin miehiset työntekijät, on se kuitenkin surullinen tosiasia.

Kokous päätyi ainakin aluksi vaatimaan naisillekin 10 -tuntista työpäivää mutta tavoitteeksi asetettiin 8 tunnin työpäivä. Tässä kokouksessa ei vielä keskusteltu lomanvieron ja kesäsiirtoloiden tarpeellisuudesta, mutta jo kaksi vuotta myöhemmin Turussa 1902 pidetyssä kokouksessa päätettiin, että Työläisnaisten liiton osastojen on ryhdyttävä mahdollisuuden mukaan

perustamaan kesäsiirtoloita, joissa jäsenille tarjottaisiin sekä asunto että ruoka. Varoja siirtolain ylläpitämiseen toivotaan hankittavan arpajaisien ym. sellaisten keinojen avulla sekä ... yleisistä varoista.

On vahinko, että kokouksen pöytäkirja säästäväisyyssyistä toimitettiin niin suppeana, ettei edes ole tietoa siitä, kuka on ollut minkin kysymyksen alustajana mutta kun kokouksen osanottajien joukossa oli Viipurin ompelijattarien osaston edustajana Anni Torvelainen (Huotari), saattaa edellyttää että hän nuorena ja intomielisenä ja myös jo "asiantuntijana" osallistui keskusteluun, sillä Viipurissa olivat ompelijattaret jo ryhtyneet toimenpiteisiin, kesäsiirtolan perustamiseksi. Osasto oli perustettu v. 1900 ja nuori Anni oli valittu sen puheenjohtajaksi. Vuoden 1901 keväällä esitettiin yhdistyksen kokouksessa että ryhdyttäisiin toimiin kesäsiirtolan perustamiseksi ja heti myös siirryttiin sanoista tekoihin. Vuokrattiin huvila, lainattiin huonekaluja sieltä ja

Viipurin ompelijattaria vuosisadan alussa. Taustalla vasemmalla Ida Mäkeläinen, Anni Huotari ja Martta Huttunen.

täältä ja lähdettiin lomailemaan. Asian järjestelyä ompelijattarien kohdalla helpotti varmaan sekin, että he kesäiseen aikaan olivat työttöminä, rouvat eivät teettäneet vaatteita kun itsekin olivat lepäilemässä kesähuviloillaan. Mutta ompelijattarien lomanviettoa he eivät silti jaksaneet sulattaa, kuinka voivat nuoret terveet naiset sillä tavalla "lorvailla", ties millä leipänsä ansait-sivatkaan. Niinpä lähetettiin poliisi ot-tamaan selvää asioista. Anni Huotari kertoi, että he eivät tuosta pahasti säi-kähtäneet, nuoria ja nättejä kun olivat, mitäs ne, ompelijattaret, nehän olivat senaikaisen työläisnaisluokan eliittiä, ottivat järjestysvallan edustajat kohte-liaasti, vieläpä lauluin vastaan, tarjosi-vat kahvia, nauroivat ja pilailivat. Hy-my huulessa ja kukka rinnassa poistui nappiherra paikalta varmasti vakuuttu-

neena siitä, että lomaansa viettävät ompelijattaret olivat ei vain kunnan tyttöjä vaan vieläpä oikein viehättäviä sukupuolensa edustajia.

Vuoden 1905 suurlakon jälkeen pe-rustettiin eri puolilla maata työväenyh-distysten naisosastoja ja naisten am-mattiosastoja. Valtiollinen ja ammatil-linen toiminta vaati paljon työtä ja toi-mintaa, mutta siirtolatoimintakin askar-rutti mieliä. Viipurin ompelijattaret sai-vat pian seuraajia. Helsingin ompeli-jattaret perustivat siirtolarahaston v. 1905 ja vuonna 1907 kesäkuun alussa matkustettiin jo juhlallisesti laivalla siirtolan avajaisiin Herttoniemeeseen. Tu-run neulojatarliitto alkoi samana kesä-nä siirtolatoiminnan Hirvensalossa. Tu-run ty:n naisosasto perusti rahaston v. 1906 lastensiirtolan perustamista varten ja v. 1910 se alkoi toimintansa Liedos-

sa. Siirtolaan tulijoita oli yli sata lasta, joista lääkärin lausunnon perusteella voitiin ottaa vastaan pienempi ryhmä kerrallaan. Myöhemmin yhdistys laajensi toimintaa niin että äitejäkin voitiin ottaa lomalle. Tampereen ty:n naisosasto päätti perustaa kesäsiirtolan v. 1907 ja sai jo valtuustolta rahaakin sitä varten, mutta toiminta päästiin alkamaan vasta seuraavana keväänä Kangasalan Rantalassa. Jyväskylän ty:n naisosasto teki rohkean päätöksen vuonna 1907 ja osti itselleen maa-alueen kaupungin läheisyydestä Halsilasta, ja perusti sinne ikioman lomakotinsa, joka kansan suussa pian sai lempinimen "Akkala". Jotkut moittivat nimeä, mutta Jyväskylän naiset olivat sitä mieltä, ettei nimi pahenna hyvää yritystä eikä se sitä tehnytkään, Akkalasta tuli Mieluinen paikka sekä heille

että kaikille niille, jotka sen levosta ja rauhasta, hyvästä saunasta ja silloin vielä saastumattomasta rantavedestä saivat nauttia. Ja olihan sitäpaitsi suuri kunnia olla maan ensimmäisen työläisnaisten ikioman talon omistaja.

Siirtoloita syntyi vielä Viipuriin v. 1908, Poriin 1909, Vaasaan 1907, Uuteenkaupunkiin 1911, Lahteen äitiosaston perustamana 1913, Työväenyhdistyksetkin kiinnostuivat asiasta. Hämeenlinnan ty. järjesti kesällä 1907 kesäsiirtolan työläisnaisille Sääksmäen Ikkalaan ja Rauman Ty. alkoi v. 1912 "Puuvalti" nimisessä torpassa. Saattaa olla että jokin yritys on jäänyt unohduksiinkin, tilastojen tekeminen ei ollut siihen aikaan, eikä oikeastaan vielä nykyjäänkään, järjestötoiminnan kaikkein vahvimpia puolia.

Ensimmäinen oma lomakoti oli Akkala Jyväskylässä. Se hankittiin v. 1907.

Kysymys työläisäitien ja lasten kesävirikistyksen järjestämisestä liittyi myös eräänä osana liiton sosiaaliseen ohjelmaan. Siitä keskusteltiin useissa edustajakokouksissa ja sitä kautta se alustuksina tuli käsitellyksi kokousta valmisteleissa osastoissa. Vuonna 1913 asia oli esillä Tampereen naisosaston alustuksena edustajakokouksessa. Alustuksen oli laatinut tunnettu Työläisnaisen toimittaja Tilda (Tintti) Kaihosalo, eikä siinä puhuttu enää yksinomaan äitien ja lasten kesävirikistyksestä vaan asiaa perusteltiin sillä, että koko työväestö ”joka sulloutuu ahtaisiin vuokrakasarmi huoneustoihin” ei saa kaipaamaansa tarpeellista lepoa työn ja raadannan jälkeen ja ”kaupunkielämä ahtaine pihoineen tekee raittiissa ilmassa oleskelun sunnuntaina ja loma-aikoina vaikeaksi. Suuremmalla joukolla kaupunkilaisköyhällistä ei ole maaseudulla paikkaa, johon voisi perheineen vetäytyä lepäämään”. Alustuksessa huomautetaan, että eräiden järjestöjen toimesta on tosin perustettu kesäsiirtoloita äitejä ja lapsia varten, mutta niissä ei ”työmies voi saada edes parin viikon lomaa kesäaikana” ja näin päädytään ehdotukseen, että ”kaupunkikunnat ryhtyisivät huolehtimaan asukkaattensa kesälomanviettopaikoista, valmistamalla kunnollisia kesäsiirtoloita, joissa työväestö voisi saada asunnon ja kunnollisen ravinnon kohtuullista maksua vastaan”. Tämän alustuksen pönten kokous hyväksyi, mutta lausui vielä, ”että siirtolain johon on työväenjärjestöille varattava oikeus vaikuttavasti ottamaan osaa”. Tämä huomautus oli tarpeellinen, koska työväestöllä ei vielä ollut mahdollisuuksia osallistua kunnallisten asioiden hoitamiseen. Samoin esitettiin ajatus, että ”työväenjärjestöjen aloitteesta syntyneitä kesäsiirtoloita on kuntien riittävästi avustettava.”

Varojen hankinta toiminnan rahoittamiseksi olikin kahden ensimmäisen

vuosikymmenen kaikkein vaikein kysymys. Silloisen alkoholilain mukaan oli kunnilla oikeus myöntää alueelleen anniskelu-oikeuksia ja tavallisesti ne sai monopolilyhdistys, jonka toiminta oli tarkkaan säännöksillä rajoitettu. Osa vuosivoitostaan oli näiden yhtiöiden luovutettava kaupungin hallintaelimille jaettavaksi yleishyödyllisen toiminnan avustamiseen. Varoja jaettiin lastentarhojen ja seimien ym. hyväntekeväisyyslaitosten tukemiseen, ja niitä saivat monet kesäsiirtolatkin toimintaansa varten. Työläisnaiset totesivat järjestöissään anomuksista keskustellessaan, että parempi olisi kun ei koko ”viinarahojä” kerääntyisikään, mutta kun kuitenkin niin tapahtuu, on työläisperheiden äideillä, joiden elämää miesten alkoholin käyttö usein varjostaa, oikeus edes tätä tietä saada jotain helpotusta elämäänsä. Kaupunkien porvarilliset hallintaelimet eivät suinkaan kaikkialla olleet myönteisiä työväen naisten toiminnalle, saattoi käydä niin, että tärkeä avustus jonakin vuonna jäi saamatta ja silloin toimintaa oli supistettava.

Tilapäisissä vuokrasuoissa ei siirtoloita suinkaan ollut helppo hoitaa. Kun toimittiin jonkun maalaistalon pirtissä tai hyljättyssä herrashuvilassa olivat käyttöön saadut tilat usein riittämättömät, niin että ahtaudesta jouduttiin kärsimään. Helsingin ompelijattarien kesäkotiin oli pakko yhtäaika sijoittaa 20 naista kahteen huoneeseen, niin että kyllä hyvää sopua tarvittiin ennenkuin tilat saatiin riittämään. Jouduttiin usein muuttamaan, viime kesäiseen paikkaan ei ehkä seuraavana keväänä enää voitu mennä, isäntäväki oli saattanut tuntea olonsa vaivautuneeksi, tai päinvastoin vuokralaiset halusivat kokeilla parempia mahdollisuuksia. Joissakin paikoin pihamaan tilatkin rajattiin tarkoin ja kun oli kysymys lapsista nämä voivat unohtaa liikunta-alueiden rajat ja eksyä kielletylle puolelle. Ehkä pienet sormet joskus pyrkivät verottamaan

Pihlajiston kesäkodissa oltiin vuosisadan alussa pyykillä näin leppoisissa merkeissä.

marjapensaita tai muita viljelmiä. Ei siis ihme, että toimihenkilöiden ajatukset usein liitelivät rakentelemaan tuulentupia, joissa oma punainen tupa kangasteli tavoittelun kohteena. Varmaan näistä haaveista monet olisivat ehtineet toteutuakin läheisten vuosien tuntumassa, mutta v. 1914 elokuun 1 pnä puhkesi I maailmansota, joka kaatoi monia suurempiakin suunnitelmia, kuin muutaman kesäsiirtolatoimikunnan haaveet. Vuoden 1918 tapahtumat loivat oman synkän varjonsa myös kesäkotitoiminnan ylitse, siellä täällä in-

nokas toimihenkilö oli saattanut menettää henkensä tai tulla suljetuksi vankileiriin, tai oli menetetty kansalaisluottamus, joka haattasi järjestöjen puuhiin ryhtymistä. Vaikka siirtoloilla ei kiinteätä omaisuutta ollutkaan, joutui työllä ja vaivalla koottu irtaimistokin monin paikoin tuhon omaksi ja varkaiden saaliiksi. Vuonna 1919 uudelleen elpynyt järjestöjen toiminta ja vaalit, jotka jälleen toivat eduskuntaan 80 sosiaalidemokraattista edustajaa, elvytti mielissä eloon myöskin vanhat aatteet kesävirkestystoiminnan mahdollisuuksista.

Kansalaissodan aiheuttamasta laantumisesta selkiäminen, uudet vaalit keväällä 1919 ja uuden eduskunnan maalle valmistama tasavaltainen hallitusmuoto vakiinnuttivat kansamme lopullisesti elämään omaa, itsenäistä olemassaoloaan kansana kansakuntien joukossa. Yhteiskunnalliset erimielisyydet eivät tietenkään poistuneet tai edes vähentyneetkään, mutta niiden esilletuominen ja korjaus ehdotusten tekeminen tapahtui nyt parlamenttaarisen demokratian piirissä ja tähän demokratiaan kuului myös oleellisena osana työväenliike, poliittisine, ammatillisine ja osuustoiminnallisine järjestöineen. Tosin näiden järjestöjen piirissä käytiin vielä suuntataistelua vuoden 1920 aikana ja sen jälkeenkin ja demokratiamme penikkatauteihin kuului vielä se vastustus, jolla ns. vasemmistolainen työväenliike estettiin julkisesta toiminnasta.

Sos.-dem. Naisliitto selviytyi hajaantumisilmiöiden aiheuttamasta häiriöstä verrattain pian ja toiminta jatkui edelleen. Kesävirikistystoimintakin elpyi elämään, oli tullut runsaasti uusia avuntarvitsijoiden ryhmiä, oli leskiä, jotka kamppailivat yksinään lastensa elämän puolesta, orpoja, jotka kaipasivat tukea ja apua. Ilmeni myös uusia taloudellisia mahdollisuuksia toiminnan tukemiseen. Uudet kunnallislait avasivat tien työväenedustajille kuntien valtuustoihin, joilta näin saattoi odottaa myönteisempää suhtautumista järjestöjemme pyrkimyksiin kuin entisiltä harvainvaltaisilta kuntakokouksilta. Vieraan vallan varjo oli lainsäädäntölaitoksemme vaiheilta häipynyt, vasemmiston edustajat saattoivat eduskunnassa tehdä aloitteita ja esityksiä kesävirikistystoimintaa koskevien tavoitteiden edistämiseksi. Tästä nämä yritykset saivat myös ”uutta puhtia” pyrkimyksilleen päästä pois vuokralaisemastaan oman orren alle. Vuonna 1921 pääsi jo Tampereen sos.-dem. Naisyhdistys ja Helsingin Taloustekijäin yhdis-

tys oman kiinteistön omistajaksi. Porilaiset ostivat v. 1922 Pihlajisto-nimisen palstan rakennuksineen, taloustyöntekijät Siuntiossa huvilan, johon perustivat Lepopirtti-nimisen loma- ja virkistyskodin ja tamperelaiset asettuivat Härmälän saareen Tampereen läheisyyteen. Paikka oli kuitenkin liian lähellä kaupunkia ja siksi levoton ja myös vaarassa joutua laajenevan kaupungin tielle, niinkuin sitten kävikin, ja niin tamperelaiset möivät kauniin saarensa ja päättivät ryhtyä rakentamaan kesäkotia Tottijärven Ruskeapäähän, joka jo aikoinaan v. 1907 oli Laukon lakon jälkiselvittelyissä luovutettu Tampereen työläisnaisten kesäviittopaikaksi. Laukon kartanon hädetyille torppareille oli Tottijärveltä ostettu tila, mutta kun sen maita jaettiin, huomattiin että Ruskeapään niemi oli niin karu ja kallioinen, ettei se kelvannut kenellekään edes lehmän laitumeksi. Tampereen sos.-dem. Naisyhdistys sai alueen hallintaansa ja ryhtyi vuonna 1924 sinne rakentamaan ensimmäistä varta vasten tarkoitukseensa suunniteltua lomakotia. Keväällä 1925 pidettiin juhlalliset avajaiset.

Mikkelin sos.-dem. naisyhdistys osti vuonna 1924 Haapakallio-nimisen tilan, jossa oli jo aikaisemmin ollut vuokralaisena. Helsingin sos.-dem. Naisyhdistys osti keväällä 1925 Sipoon saaristosta Katariinan saaresta Kallioniemi-nimiset palstat ja rakennukset, joissa toiminta alkoi vielä samana keväänä. Viipurin sos.-dem. naisyhdistys sai oman Tyynelänsä v. 1925.

Vuoden 1926 lopulla oli siis jo 7 omaa kiinteistössä toimivaa kesäkotia — Jyväskyläläiset olivat myös päässeet jatkamaan Akkalassaan, jota sota-aika tosin hiukan oli runnellut, ja kun eräät vuokratiloissakin toimivat kodit jatkoivat työtään, voitiin syksyllä todeta että kesän kuluessa oli tarjottu lomaa 846 äidille ja 312 lapselle. Jokin osa lomista oli täysin vapaitakin, mutta tarpeek-

si ei suinkaan ollut varoja maksuttomien lomien antamiseen, joten suurin osa oli maksullisia.

Vuonna 1927 sai Turun sos.-dem. Naisyhdistys monivuotisen puheenjohtajansa ja lomatoiminnan innokkaan ja aktiivisen toimihenkilön Tekla Tuomolan ja hänen miehensä lahjoituksena omistusoikeuden Piikkiössä sijaitsevaan lomakotiin, joka jo aikaisemmin oli ollut lomatoiminnan tyyssijana. Kotka sai oman siirtolansa vuonna 1929, Lappeenranta v. 1932, Kuusankoski 1936 ja Lahti vuonna 1938.

Omat kiinteistöt merkitsivät tietenkin vakiintuneempaa toimintaa, tiedettiin jo syksyllä, mihin keväällä pää kalistetaan eikä tarvinnut pelätä vuokraisäntien valituksia. Tosin valittajia alkoi ilmaantua toisilla tahoilla. Monin paikoin kävi samoin kuin jo aikoinaan Viipurissa ompelijattarien alkaessa toimintansa, ympäristöjen asukkaat olivat epäluuloisia, jopa vihamielisiäkin. Toisinaan ei ollut helppo ostaa lähitaloista elintarvikkeita, kun ei kauppojakaan vielä kaikkialla ollut, jopa kieliriitakin vaikutti Siuntiossa, lehmät eivät osanneet suomea, eivätkä siis antaneet maittoaan Lepopirttiin jne. Loputtomiin jaksaa Suomen kansa myös riidellä rajaaidoista, teistä, kalavesistä yms. eivätkä työläisnaisten kesäkoditkaan näistä sotkuista säästynyt. 30-luvulla alkoi Lapuanliike painostaa kuntien valtuustoissa ei haluttu antaa tukea äitien ja lasten kesävirkestystoimintaan, koska muka rahat sitä tietä vuotavat suoraan sosialistiseen propagandaan. Tämän joutui kokemaan Mikkelin sos.-dem. Naisyhdistys, joka v. 1924 oli kaupungin valtuustolta saanut korottoman lainan Haapakallion ostamista varten. Kaupunginvaltuusto kieltäytyi v. 1934 uudistamasta lainaa, joten Haapakallio oli myytävä ja laina maksettava takaisin. Mikkelin sos.-dem. naisyhdistys jatkoi kuitenkin kesätoimintaansa työväenyhdistyksen omistamassa Rauhan-

niemessä ja sai oman, entistä ehomman kiinteistön ostettuaan Mikkelin läheisyydestä Ihastjärven tien varrelta alueen, jossa nykyään on eräs kaikkein edustavimmista kesäkodeistamme, Mäntyniemi.

Tietysti nämä taloudelliset seikat lisäsivät kesäkoteja hoitavien järjestöihin huolia ja murheita, mutta ne merkitsivät myös vastuun lisääntymistä muullakin tavalla. Ostetut rakennukset eivät ilman muuta olleet toimintaan soveltuvia, niitä oli korjattava ja uudistettava. Oli rakennettava lisätiloja, saunoja ym. ja kaikki tämä työ vaati rahaa, jota ei juuri liiaksi ollut. Mutta tässä tulivat taas avuksi naisten ikiomat konstit, ompeluseurat, arpajaiset, jopa suoranainen kerjääminenkin. Töitä suoritettaessa turvauduttiin talkoisiin. Niiden avulla tässä maassa on sadat työväentalot ja monet muutkin yhteiset tilat rakennettu ja niistä tuli myös työläisnaisten kesäkotien "salainen ase", jonka avulla saatiin kohotetuksi monta sellaista rakennusta, jonka pystyttämiseen ulkopuolinen henkilö ei nähnyt minkäänlaisia mahdollisuuksia. Vaikka kodit olivat naisten perustamia ja niiden johtoelimetkin kokonaan naisten käsissä, tarjosivat rakkaat aviopuolisot ja poikaystävätkin auliisti apuaan kun sitä heiltä pyydettiin, vaikka joskus vitsailivatkin "hassuista akoista" jotka ryhtyivät ostelemaan taloja ja rakentamaan vaikka eivät omista penninpyörylää. Ja miehet kelpuutettiin myös koteihin lomiansa viettämään, ei siis pitänyt paikkaansa erään irvileuan, tietysti leikkimielessä, liikkeelle päästämä juttu että Miinan Lepopirtistä oli miehisyys niin tarkaan ulosajettu, että pukisängytkin olivat "kuttusänkyjä."

Vähitellen alkoi taloudellinen tilanne helpottua. Kuntien valtuustot sulivat auliimmiksi avustuksia myöntämään ja ensimmäinen valtioneuvokin taisi tulla vuonna 1928 jolloin Hilda Seppälän aloitteen perusteella otettiin

talousarvioon 10,000 mk Kallioniemen lisärakennustyön rahoittamiseen. Aloitteita oli kyllä tehty useitakin, mutta vasta v. 1937 valtiopäivillä päätettiin Anni Huotar in ym. kansanedustajien aloitteen perusteella ottaa vuoden 1938 talousarvioon 50,000 mk avustukseksi varattomien suurperheiden äitien kesävirkestyksestä huolehtiville järjestöille. Näin sai alkunsa äitien lomavieton tukeminen valtion varoilla ja siitä lähtien se on jatkunut vaihdellen eri vuosina eri suuruksena eduskunnan voimastuhteiden mukaan. Vuonna 1938 perustetun Raha-automaattiyhdistyksen voit-

tovaroista on myös jatkuvasti saatu tukea sekä rakentamista että sosiaalista lomaviettoa varten.

Alkoi siis aueta mahdollisuuksia lomien viettämiseen, mutta itse lomaan ei järjestynyt lakisääteisiä mahdollisuuksia eikä ole oikeastaan järjestynyt kaikille vielääkään. Kuten jo kirjoitelmani alussa mainitsin, eivät työväenyhdistysten "nöyrät pyynnöt" ja toivomukset tuottaneet tuloksia ja usein saattoi palkattomankin loman saaminen olla tuskan takana. Tulin tämän itse kokemaan omassa ammatissani työskennellessäni, v. 1908-10 joskin taas toisinaan huo-

Hämeenlinnan Lusissa vietti moni perheenäiti lomaa kaksikymmentäluvulla.

nona työaikana sai palkatonta lomaa enemmän kuin olisi halunnutkaan. Eräillä työaloilla saatiin lopulta työehtosopimuksiin jonkinlaisia lomasäännöksiä mutta lakisääteisistä lomista puhuttiin vasta ensikerran v. 1922 työso-
pimuslaissa, jossa oli säännöksiä, joiden mukaan työntekijöille, jotka ovat olleet määrätyn ajan saman työnantajan työssä, taataan palkallinen vuosiloma. Vuonna 1919 säädetyssä laissa kauppa, konttori ja varastoliikkeiden työoloista olivat myös määräykset liike-

apulaisten kesälomista. Vuonna 1939 saatiin vuosilomalaki, joka takasi jokaiselle toisen työssä olevalle määrätyn palkallisen loman ja täten varmistuivat lomavieton mahdollisuudet työelämän piirissä. Lakia on sittemmin täydennetty ja parannettu, mutta perheenäidille, joka kodissaan hoitaa lapsia ja taloutta, ei missään vielä lomaa taata. Jos hän on ansiotyössä hän saa siitä lomaa lainsäätämisen ajan, mutta usein tämäkin loma tulee käytetyksi perheen hyväksi. Lomaa varten sääste-

tään voimia vaativia kotitöitä, siivousta, mattojen pesua, marjojen säilömistä ym. Maataloudessa työskentelevät pienviljelijäin vaimot ovat niin sidottuja kotiin, ettei sieltä poistuminen lomaviikoksi tai kahdeksi ole mitenkään järjestettävissä. Niinpä kertoi eräs pienviljelijäemäntä, että kun hän vihdoin oli saanut lomapaikan ja lapset ja koti oli valmennettu tulemaan toimeen pari viikkoa ilman äitiä, lehmä tuli lähtöhetkellä veräjälle ynisemään ja oli vähällä tehdä tyhjäksi koko lomalle lähdön. Lehmällä kun on tunnetusti kauriit, suruilmeiset silmät. Perheenäitien lomasta on puhetta pidetty yhtä kauan kuin koko loma-asiastakin, siis yli 70 vuotta, monia yrityksiä ja aloitteita on tehty asian järjestämiseksi, mutta eipä ole vain loma liikahtanut eteenpäin. Toivottavaa on, että kun naisten tasa-arvoisuusvaatimus nyt jälleen on tullut keskeiseksi asiaksi yhteiskunnallisessa keskustelussa, päästään tässäkin suhteessa sanoista tekoihin ja saadaan perheenäideille lakisääteinen, palkallinen loma niinkuin muillekin työtätekeville ihmisille.

Neljäkymmenluvulla tuli lomanviettoa hoitavaan järjestörintamaan useita uusia, voimakkaita järjestöjä ja pakokohan oli tulla, sillä lomalaist edellyttävät, että myös lomankäytön tilaisuuksia avautuu. Uusien yrittäjien mukana

tuli myös uusia aatteita ja ajatuksia lomanvieron järjestelyn tavoitteista ja eräiden ulkomaisten esimerkkien mukaan on päädytty sellaisiinkin esityksiin, että koko lomanvietto olisi keskitettävä suuriin lomakeskuksiin, koska siten voitaisiin parhaiten hoitaa. Rauha ja hiljaisuus onkin jo paennut monien lomakeskusten ympäriltä, nykyaikaisen käsityksen mukaan ihminen tarvitsee viihtyäkseen valtavaa äänenpitoa, musiikkia ja laulunluritusta yhtämittaisena melskeenä. Mutta yhä edelleen on myös niin, että eräät ihmiset ovat tottuneet omiin ympyröihinsä ja senvuoksi pienempiäkin lomakoteja yhä tarvitaan. Että niitä kaivataan, siitä on todisteena kaikissa lomakodeissamme kesän lyhyinä viikkoina vallitseva tungos. Ei ole myöskään voitu todistaa, että lomien järjestäminen tulisi halvemmaksi suurissa keskuksissa, on tietysti selvää että suuri yritys vaatii myös suuret hoitokustannukset, eikä sen piirissä enää ole tilaa vapaaehtoiselle työlle eikä talkootoiminnalle. Talkootyökin voi olla määrätynlaista terapiaa, se tarjoaa tekijöilleen tilaisuuden vaihteluun ja virkistykseen, kun tehtävät ovat toisella laatuista kuin mihin omassa ammatissa on totuttu. Kun työ on vapaaehtoista ja tehdään ryhmätyönä sitä ei koe samalla tavalla rasittavana kuin varsinaista ansiotyötä.

Lomakodit tarjoavat lomanviettoa niin lapsille...

kuin vanhuksillekin

IRJA SALMELA

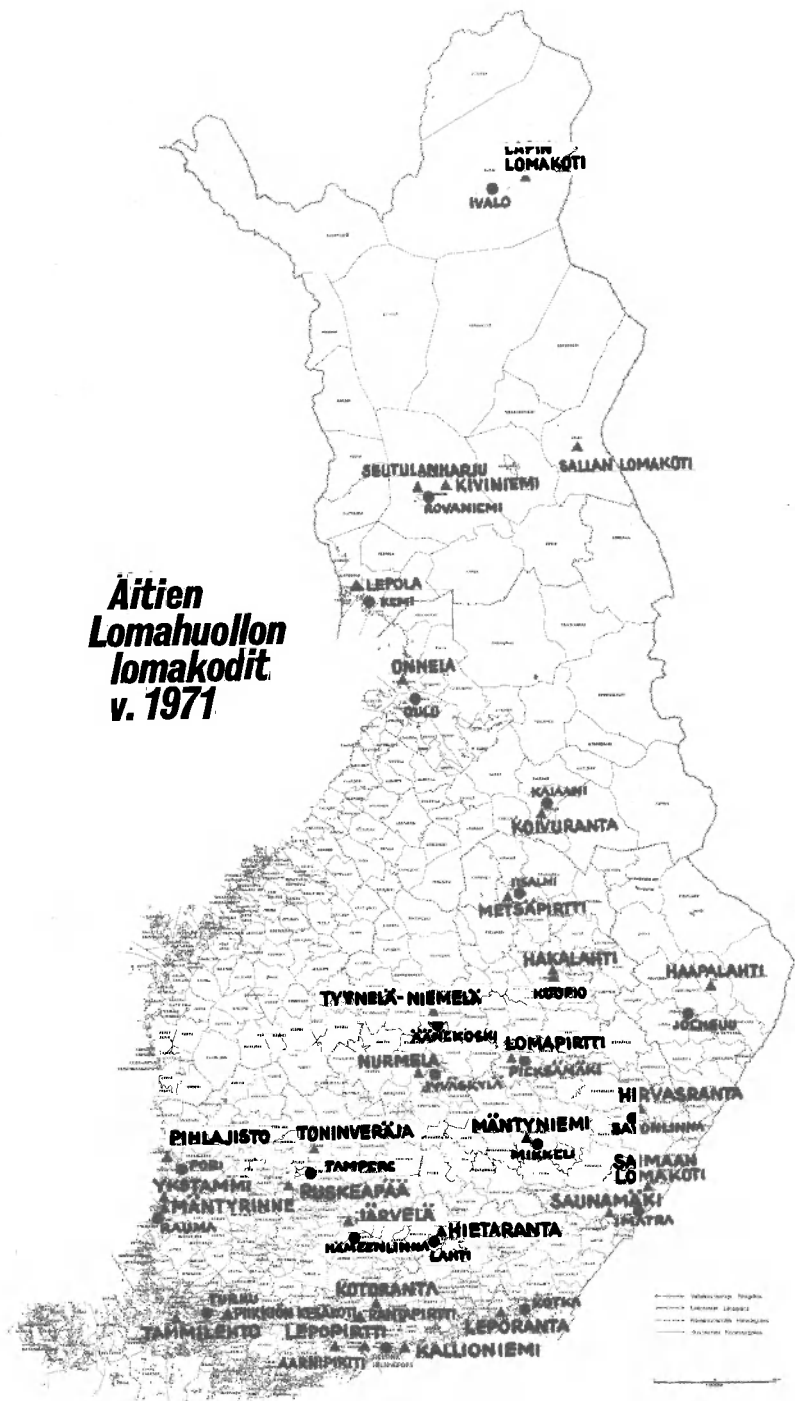

Oman orren alla

Sosiaalidemokraattiset naiset ovat vuosisadan alusta lähtien harjoittaneet lomatoimintaa yhdistystensä piirissä sekä omissa lomakodeissa että vuokrapaikoissa. Kolmekymmentäluvun loppuun mennessä oli yksitoista naisyhdistystä hankkinut itselleen oman kiinteistön. Sota katkaisi tämänkin toiminnan niin kuin paljon muutakin. Sodan aikana tuli vain yksi lomakoti lisää, kemiläiset ostivat Liedakkalan työväentalon v. 1943. Se tosin tuhoutui sodan loppuvaiheessa ja kemiläiset möivät tontin heti sodan jälkeen ja ostivat uuden paikan, Lepolan v. 1951. Sodan aikana menetettiin muutakin, Kallioniemen uusi ruokailurakennus tuhoutui Helsingin pommituksissa ja viipurilaisten Tyynelä jäi rajan taakse. Lepopirtti

Siuntiossa joutui Porkkalan alueen rajalle niin lähelle, että sitä käytettiin sotilastarkoituksiin ja se vapautui entiseen toimintaansa vasta silloin kun Porkkalan alue palautettiin.

Sodanaikainen avustustoiminta ulottui myös lomatoiminnan piiriin. Suomen Huollolta saatiin lomakoteja ja lomakursseja varten elintarvikkeita, jotta voitiin auttaa sodasta kärsimään joutuneita, evakoita, pommitusten uhreja, rintamamiesten perheitä, sotalleskiä ja orpoja myös varaamalla heille tilaisuus lomanviettoon. Valtion talousarvioon oli saatu vuonna 1938 määräraha vähävaraisten perheenäitien ja heidän lastensa lomauttamista varten, mikä sekintoi suuremmat toimintamahdollisuudet. Kun lomakodit pystyivät ottamaan

Äitien Lomahuollon toinen edustajakokous huhtikuussa 1956

vastaan vain rajoitetun määrän lomalaisia, järjestettiin naispiirien toimesta ns. kesävirikistyskursseja kautta maan. Tämä toiminta aloitettiin jo v. 1942 kolmen piirin alueella, Tampereen, Turun ja Kuopion piireissä. Seuraavana vuonna oli kursseja viidessä piirissä ja vuonna 1944 oli yhdeksässä piirissä kurssit ja osanottajia mainitaan olleen 331 äitiä ja 89 lasta. Laajimmillaan oli piirien toiminta v. 1949, jolloin piirien kursseilla ja lomakodeissa oli vapaalla lomalla 1429 äitiä ja 731 lasta.

Sodanaikaisesta toiminnasta on myös syytä mainita, että Ruotsin ammattiyhdistysnaiset asettivat Sos.-dem. Naisliiton käyttöön pari lomakotia, joihin saatiin lähettää sotalapsia lapsineen lepäämään. Vuonna 1941 lähetettiin useita ryhmiä, samoin seuraavina vuosina, kaikkiaan oli Ruotsissa lomalla 55 äitiä ja 100 lasta.

Kesävirikistyskurssien järjestäminen vuokratuissa paikoissa oli hankalaa. Kansakouluille ja työväentaloille joutuivat toimihenkilöt kotoaan kuljetta- maan jopa huonekalut ja matotkin, niin että kotiväki ei aina tiennyt, oliko illaksi sänky mihin päänsä kallistaisi. Senvuoksi alettiin yhä useammassa paikassa suunnitella oman kiinteistön hankkimista. Heti sotien jälkeen vuonna 1946 äänekoskelaiset ostivat Tyyne- län ja vuonna 1947 rakennettiin ensimmäiset parakit Kotorantaan. Seuraavana vuonna ostivat viipurilaiset menettä- mänsä lomakodin tilalle Koivumäen Kirkkonummelta ja vuonna 1950 rova- niemeläiset Seutulanharjun. Siinä ovat- kin ennen Äitien Lomahuollon perus- tamista hankitut lomakodit.

Sos.-dem. naisyhdistykset ja lomako- tien kannatusyhdistykset, joista ensim- mäinen oli perustettu Kallioniemelle jo kolmekymmentäluvulla ja toinen Rus- keapäälle v. 1945, olivat hoitaneet lo- makotiaan kukin omien suunnitelmien- sa mukaan eikä niihin kiinnitetty eri- tyistä huomiota siinä mielessä, että jär-

jestöt olisivat olleet lomakotiensa hoi- toon nähden yhteistoiminnassa. Kun uusia kannatusyhdistyksiä syntyi eikä niillä ollut toisiinsa mitään kontakteja, tuli lomatoimintaa hoitavan keskusjär- jestön perustaminen esille. Sosiaalimi- nisteriö samoin kuin Raha-automaatti- yhdistyskin vaativat, että lomatoimin- taan on avustukset haettava keskitetys- ti yhtenä kokonaisuutena ja myös sa- malla tavoin tehtävä tilikin saatujen varojen käytöstä. Nämäkin tehtävät omalta osaltaan vaativat erillisen loma- järjestön perustamista.

Äitien Lomahuollon perustajina oli- vat Kallioniemen Kesäkodin Kannatus- yhdistys, Lomakodin Kannatusyhdistys ja Ruskeapään Kesäkodin Kannatusyh- distys. Perustamispäivä oli toukokuun 16 päivä 1951. Seuraavan vuoden alus- ta liittyivät Saimaan, Pohjois-Karjalan ja Seutulanharjun Lomakotien Kanna- tusyhdistykset jäseniksi ja samaan ai- kaan tulivat mukaan Kemin, Kotkan, Kuusankosken, Jyväskylän, Porin, Mik- kelin, Äänekosken, Lahden ja Turun Sos.-dem. Naisyhdistykset, joilla kaikil- la muilla oli oma lomakoti paitsi Mik- kelin Sos.-dem. Naisyhdistyksellä, joka silloin toimi vuokratiloissa.

Jäsenjärjestöjen määrä on kuluneen kaksikymmenvuotiskauden aikana kas- vanut neljäänkymmeneen, joista 32 omistaa lomakodin. Viisikymmentäluku oli voimakasta lomatoiminnan kasvun aikaa. Vuonna 1951 tuli kolme uutta lomakotia, Niskasaari Uimaharjuun, Saimaan Lomakoti Ruokolahdelle ja Lepola Kaakamoon. Vuonna 1952 han- kittiin Hakalahti Kuopioon. Vuonna 1954 oli jälleen kolmen uuden loma- kodin vuoro: Mikkeliin Mäntyniemi, Haukiputaalle Onnela ja Vesankaan Nurmela, mikä korvasi vanhan Akka- lan, joka myytiin Jyväskylän kaupun- gille sen vuoksi, että se kaupungin kas- vaessa oli tullut kaupunkialueelle. Vuonna 1955 ostettiin kajaanilaisten Koivuranta Sokasaassa, 1956 hämeen-

linnalaisten Järvelä Tyrvännöstä ja vuonna 1957 kaksi lomakotia Lappiin toinen Sallaan ja toinen Ivaloon. 1958 hankittiin Mäntyrinne Raumalle, 1959 Aarnipirtti Espoossa ja Lomapirtti Pieksämäellä. Kuusikymmentäluvulla on mukaan tullut 1960 Tammilehto Rymättylässä ja Ykstammi Eurajoella, 1961 kolme lomakotia: Hirvasranta Savonlinnassa, Kiviniemi Rovaniemellä ja Metsäpirtti Runnilla, 1962 hankittiin Saunamäki Joutsenossa ja 1963 Toninveräjä Teiskossa. Siihen uusien lomakotien hankkiminen päättyikin, ainoa tämän jälkeen tapahtunut muutos on Niskasaaren myyminen ja Haapalahden lomakodin hankinta 1966. Niskasaari oli sekin teollistumisen uhri, sillä Uimaharjuun rakennettiin lomakodin vie-reen selluloosatehdas, joten Niskasaari

myytiin ja muutettiin rauhallisempaan paikkaan.

Lomakoteja oli Äitien Lomahuollon perustamisen aikaan ollut 12. Vuonna 1952 oli seitsemässätoista lomakodissa 474 paikkaa, vuonna 1955 oli lomakoteja 19 ja paikkoja 631, vuonna 1958 koteja 24 ja paikkoja 850 ja vuonna 1961 koteja 31 ja paikkoja 1095. Sen jälkeen on kotien luku lisääntynyt kahdella ja paikkoja on tällä hetkellä 1240.

Toisen vuosikymmenen aikana ei ole enää pyritty lomakotien lisäämiseen vaan on kiinnitetty huomiota kotien tason kohottamiseen ja palvelukyvyyn parantamiseen. Niinpä on useihin lomakoteihin saatu sähkövirta ja siten saatu valon lisäksi mahdollisuudet niin jääkaappien kuin muiden sähkölaitteiden käyttöön ja viimeisenä uutuutena on

Lomatoiminta 1951–1970

	Sosiaaliset lomat			Muut lomalaiset			Yhteensä	
	Aikuisia	Lapsia	Hoito- päiviä	Aikuisia	Lapsia	Hoito- päiviä	Hoito- päiviä	Henki- löitä
1951	1 136	676	22 384				1 812	22 384
1952	1 159	943	34 594				2 102	34 594
1953	1 309	1 210	36 275				2 519	36 275
1954	1 335	1 297	36 772				2 632	36 772
1955	1 500	1 498	39 802	1 648	555	15 830	5 201	55 632
1956	1 747	1 560	38 976	1 964	329	12 260	5 600	51 236
1957	1 552	1 440	34 997	1 902	256	10 518	5 150	45 515
1958	1 628	1 388	35 253	1 248	251	12 914	4 515	48 167
1959	1 806	1 438	39 141	1 076	281	13 059	4 601	52 200
1960	1 856	1 599	41 307	4 194	341	20 980	7 990	62 287
1961	2 068	1 481	39 657	4 084	373	21 347	8 006	61 004
1962	2 162	1 333	39 108	5 620	306	19 487	9 421	58 595
1963	2 376	732	35 555	6 669	374	27 854	10 151	63 409
1964	2 626	532	35 904	6 226	381	25 279	9 765	61 183
1965	2 352	446	31 984	6 451	399	25 502	9 648	57 486
1966	2 585	359	33 309	7 624	345	25 469	10 913	58 778
1967	2 574	416	35 456	8 583	404	27 825	11 977	63 281
1968	2 691	428	33 710	10 080	527	38 100	13 726	71 810
1969	2 758	528	34 765	12 183	444	41 169	15 913	75 934
1970	2 857	521	33 112	12 390	360	44 379	16 128	77 491
	40 077	19 825	712 061	91 942	5 926	381 972	157 770	1 094 033

LEPOPIRTTI
Siuntio
1921

PIHLAJISTO
Pori
1922

RUSKEAPAA
Tottijärvi
1924

*PIIKKIÖN
KESÄKOTI
Piikkiö
1927*

*LEPOPIRTTI
Kuusankoski
1936—1961*

*NISKASAARI
Eno
1950—1965*

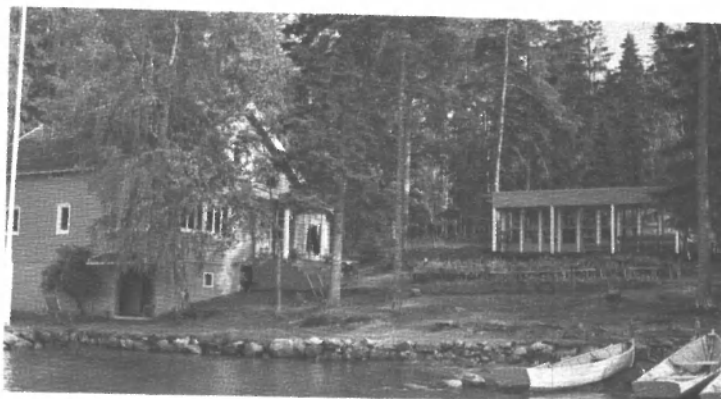
Kotorannan vanha ruokailuparakki, jonka tilalla on nyt uusi päärakennus.

Piirin kesävirikistyskurssit Laanilan kansakoululla v. 1953

Juttelutuokio vanhan Tyynelän verannalla

KALLIONIEMI
Sipoo
1925

LEPORANTA
Pyhtää
1929

HIETARANTA
Lahti
1938

TYYNELÄ-NIEMELÄ
Äänekoski
 1946

KOTORANTA
Nurmijärvi
 1947

SEUTULANHARJU
Rovaniemi
 1950

useissa lomakodeissa jo sähkölämmityskin. Nykyaikaisia mukavuuksia, vesiklosetteja ja suihkuhuoneita on niitakin rakennettu useihin lomakoteihin. Lomakodeissa on myös rakennettu paljon kokonaan uutta ja uusittu, korjattu ja laajennettu vanhaa, niin että ainoakaan lomakoti ei toimi enää samoissa puitteissa kuin kymmenen vuotta sitten.

Sosiaalinen lomatoiminta on aina ollut hyvin keskeisellä sijalla, joskin muidenkin lomalaisten vastaanotto on vuosi vuodelta lisääntynyt. Sosiaalisesta lomatoiminnasta on alusta lähtien pidetty tarkkaa kirjaa sen vuoksi, että siihen aikaisemmin saatiin sosiaaliministeriöltä ja nyt viime vuosina yksinomaan Raha-automaattiyhdistykseltä avustusta. Vuodesta 1955 laskien on vuosittain tehty tilasto kaikista lomalaisista, vaikkakin siinä on alkuvuosien osalta vain pitempään lomakodeissa viipyneet henkilöt. Vuodesta 1960 on laskettu myös viikonlopun viettäjät ja lyhyempien kurssien osanottajat mukaan ja kuten oheisesta tilastosta käy ilmi on tällaista käyttöä lomakodeilla ollut paljon. Viime vuosina on lomakotien käyttö viikonloppuina lisääntynyt varsinaisen lomakauden ulkopuolella. On pyritty sellaiseen käytäntöön, että kodit vastaanottavat ryhmiä keväisin ja syksyisin ja hoitavat niiden huollon tilapäisellä henkilökunnalla tai talkoovoimin. Oheinen tilasto osoittaa, että toiminta on jatkuvasti laajentunut niin sosiaalisen lomien kuin muunkin toiminnan kohdalla. Kahdenkymmenen vuoden aikana on yli neljäkymmentätuhatta aikuista ja lähes kaksikymmentätuhatta lasta ollut sosiaalisella lomalla ja muita lomanviettäjiä on ollut lähes satatuhatta henkeä. Hoitovuorokausia on tänä aikana kertynyt yli miljoonan.

Lomakotiemme tunnetuustekeminen on myös ollut eräs tärkeimpiä tehtäviämme. Vuodesta 1956 lähtien on jatkuvasti toimitettu esittelylehtinen ko-

deistamme, vuonna 1955 toimitettiin yhdessä Ensi Kotien Liiton ja Koteja Vanhuksille r.y:n kanssa julkaisu "Haa-veista Totta" ja kymmenen vuotta siten julkaisu "Loma äidille". Lomakotija on esitelty myös Suomen Matkailuliiton ja Työväen Matkailuliiton lomanviettopaikkoja esittelevissä julkaisuissa. Useista lomakodeista on tehty nelivärisiä postikortteja. Vuonna 1956 tehtiin lyhytfilmi Kehdosta keinutuoliin, joka esitteli Ensi kotien, vanhainkotien ja lomakotien toimintaa. Myöhemmin on lomakodeista, yhteisiltä matkoilta ja kursseilta tehty kaitafilmejä, joita on esitetty järjestöjen tilaisuuksissa. Lomakodit tekevät itsekin työtään tunnetuksi sekä esittelylehtisin että sanomalehtikirjoituksin.

Koulutustoiminta on kulkenut pääasiassa kolmea eri linjaa. Lomakotien johtokuntien jäseniä ja rahastonhoitajia on kurssitettu ns. paperientekopäivillä, rahastonhoitajien kursseilla ja kesäkotikokouksissa. Lomakotien emännille ja keittäjille on järjestetty kursseja, joissa oikein käytännön harjoittelua myöten on perehdytty terveellisen ruoan valmistukseen ja lomakodissa esiintyvien tehtävien hoitamiseen ja kolmanneksi on koulutettu lomaohjaajia, joiden tehtävänä on huolehtia lomalaisten kuntoliikunnasta, illanvietoista, retkisistä ja muusta yhteisestä ohjelmasta. Kesäkotikokouksia on kuluneen kahdenkymmenen vuoden aikana pidetty 11 kertaa ja niissä on ollut osanottajia 504 henkeä, paperientekopäivät on ollut kuusi kertaa 155 osanottajan voimalla, rahastonhoitajien kursseja on ollut seitsemän kertaa ja osanottajia 82, emännät ja keittäjät ovat olleet koulun penkillä neljä kertaa ja oppilaita on ollut 84 ja kunto-ohjaajia on kolmilla kursseilla koulutettu 68 henkeä. Ensi Kotien Liiton ja Koteja Vanhuksille r.y:n kanssa on neljä kertaa järjestetty sosiaaliset neuvottelupäivät, joille on osallistunut yli viisisataa henkeä. On-

SAIMAAN
LOMAKOTI
Ruokolahti
1951

LEPOLA
Alatornio
1951

HAKALAHTI
Kuopio
1952

MÄNTYNIEMI
Mikkeli
1954

NURMELA
Jyväskylä
1954

ONNELA
Haukipudas
1954

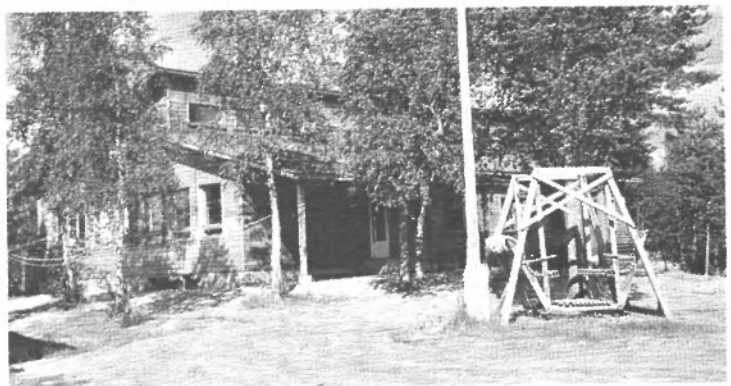
KOIVURANTA
Kajaani
1955

JÄRVELÄ
Tyrväntö
1956

**SALLAN
LOMAKOTI**
Salla
1957

LAPIN LOMAKOTI
Inari
1957

MÄNTYRINNE
Rauma
1958

AARNIPIRTTI
Espoo
1959

pa kolme kertaa kierretty bussimatkal- la tutustumassa lomakoteihin ja niille on osallistunut kaikkiaan 90 henkeä.

Vuosittain on myös yhteistyössä Kotineuvontaliiton kanssa järjestetty lomaaideille askartelukursseja ja lomakotien kunnostamiseksi puutarhakursseja.

Kaikkein suurempana huolen aiheena on ollut varojen saaminen niin sosiaalisen lomatoiminnan rahoittamiseen kuin kotien rakentamiseen ja kunnostamiseen. Sosiaaliministeriöllä oli valtion talousarviossa määräraha vähävaraisten äitien ja heidän lastensa lomanviettoa varten vuoteen 1966 saakka. Sen jälkeen on sosiaalisen lomatoiminnan avustaminen ollut yksinomaan Raha-automaattiyhdistyksen asiana. Vaikkakin raha-automaattivastuissa on vuosien mittaan tapahtunut nousua, jää vielä aivan liian suuri osa toiminnasta järjestöjen rahoitettavaksi. Luke-mattomat ovat ne arpajaiset, myyjäiset, kirpputorit, ompeluseurat ja talkoot, jotka vuosien mittaan ovat kehränneet rahaa kokoon. Äitien Lomahuolto on keskusjärjestönä ollut pari kertaa mukana suurarpajaisissa, mutta niiden tuotto on käynyt perin vähäiseksi. Perusjärjestöjen jäsenten ja lomakotiemme ystävien vapaaehtoinen palkaton työ on ollut kotiemme toiminnan selkärangana ja se yksin on tehnyt näin laajan toiminnan mahdolliseksi.

Toiminnan rahoittamiseksi on myös koetettu löytää erilaisia myyntiartikkeleita. Aikoinaan myytiin monen vuoden ajan ns. lapsenlapsenkättä ja viime vuosina ovat lomakodit hyvällä menestyksellä myyneet lomakodin kuvalla varustettua lasilautasta ja kodeista teetettyjä postikortteja, myös joulukortteja on ollut useina vuosina.

Äitien Lomahuollon puheenjohtajana on koko kaksikymmentävuotiskauden

ollut Elli Nurminen ja toimikunnan jäseninä ovat olleet myös koko toimintakauden Martta Salmela-Järvinen, Kaisa Hiilelä ja Irja Salmela. Tyyne Paasi-vuori on kuulunut toimikuntaan 17 vuotta. Toimihenkilöiden määrä on ollut minimissä. Vuoteen 1970 saakka oli yksi täysinpalkattu toimihenkilö, toiminnanjohtaja Irja Salmela ja silloin valittiin lisäksi järjestösihteeriksi Aune Seme. Toimistotyöt on koko ajan hoidettu Sos.-dem. Naisliiton toimistossa. Samoin ovat tilintarkastajina uskollisesti palvelleet koko 20 vuoden ajan Lahja Simonen ja Terttu Salminen sekä varalla Bertta Latvala ja Vera Sumu. Toimikunta on ollut hyvässä yhteistyössä sosiaaliministeriön, Raha-automaattiyhdistyksen, Ensi Kotien Liiton, Koteja Vanhuksille r.y:n ja Kotineuvontaliiton kanssa, kuten jo tästä kertomuksestakin käy ilmi. Yhteistyö jäsenjärjestöjen ja lomakotien kanssa on ollut kitkatonta ja toimihenkilöt ovat auliisti vastanneet kaikkiin tiedusteluihin, joita heille on osoitettu ja toimittaneet aina kaikki paperit, joita avustusten saamiseksi ja tiittämiseksi on tarvittu.

Siirryttäessä uudelle vuosikymmenelle voidaan todeta, että työ ei suinkaan ole päättymässä. Lomapaikkojen tarve tulee entisestäänkin kasvamaan, pitkät viikonloput ja pidentyneet lomat ovat nyt jo lisänneet huomattavasti kotiemme käyttöä. Kun vielä ilmeisesti tulevalla vuosikymmenellä siirrytään korotettuun loma-ajan palkkaan, on sekin omiaan parantamaan ihmisten lomanviettomahdollisuuksia. Jos vielä kerran päästäisiin siihen, että perheenäitikin saisi lakisääteisen lomansa, silloin vasta lomakoteja tarvittaisiin. Siihen mennessä on pyrittävä laajentamaan sosiaalista lomatoimintaa niin paljon kuin mahdollista.

*LOMAPIRTTI
Pieksämäki
1959*

*TAMMILEHTO
Rymättylä
1960*

*YKSTAMMI
Eurajoki
1960*

HIRVASRANTA
Savonlinna
1961

KIVINIEMI
Rovaniemi
1961

METSÄPIRTTI
Iisalmi
1961

ANNA-LIISA SJÖGREN
sisät. erik.lääkäri

Vanhusten kuntoutus- ja virkistystoiminta lomailun merkeissä.

Taloudellisten ja sosiaalisten olojen jatkuvasti parantuessa sekä lääketieteen kehittyessä, ihmisen näennäisen eliniän pidentyessä, yhteiskunta joutuu uuden vaikean ja muuntuvan ongelman eteen vanhusten aineellisen ja henkisen avun merkeissä.

Nyky-yhteiskunnassa vanhukset muodostavat aivan oman erityisongelman, sa yhteiskunnan muuttuneen rakenteen vuoksi väestön hakeutuessa yhä enemmän kaupunkeihin ja asutuskeskuksiin,

jolloin ihmiset, eritoten vanhukset jäävät hyvin eristäytyneiksi vailla toisen ihmisen tarjoamaa henkistä ja aineellista tukea. Vanheneva elimistö on myös alttiimpi monille sairauksille. Vanhuksilla esiintyy yleensä samanaikaisesti useampia ja pitempiaikaisia sairauksia. Niinpä vanhuksella saattaa olla liikuntaa rajoittava reumaattinen tauti, aineenvaihduntaan vaikuttava sokeritauti, sydämen vajaatoiminta sekä mieltä painava masennus. Vanhuksilla tava-

taankin yleisesti sydän- ja verisuonisairauksia, keuhkosairauksia, sokeritautia, tukielintauteja sekä varsin huomattavana tekijänä henkiset häiriötilat kuten depressio, psykoosit sekä unettomuus. Liikunnan rajoittuminen, eristäytyneisyys, yksinäisyys, turvattomuuden tunne ja sairaudet nivoutuvat helposti yhteen alati suurenevaksi ongelmavyöhdiksi.

Siksi onkin tärkeää tarjota vanhuk-
sille jokin mahdollisuus tämän ongelman ratkaisuksi ja eritoten estää tilanteen syntyminen. Järjestäytynyt lomatoiminta tarjoaa monipuolisuudellaan siihen parhaat mahdollisuudet.

Vanhus pääsee hetkeksi pois pienestä, rajoittuneesta elintilastaan, näkee ja kokee uusia maisemia, pelkästään matkan valmistelu saattaa vanhukselle olla elämys ja ympäristövaihdos sinänsä on omiaan virkistämään sekä ruumiillisesti että henkisesti. Lomailun aikana vanhus tapaa muita vanhuksia samoin ongelmin, solmii ja kokee ihmissuhteita samalla tavoin ajatteleviin ihmisiin. Näin konkreettisesti koettu yhteyden ja turvallisuuden tunne voi heijastua ja rikastua edelleen pitkiksi ajoiksi. Lo-

matoiminnan puitteissa vanhuksella on tilaisuus, ehkäpä ensi kertaa elämässään harrastaa esim. askartelua, kirjallisuutta, musiikkia, kerhotoimintaa tai vieläpä opiskelua sekä ruumiillista kuntoutusta kukin kykynsä ja halunsa mukaisesti toisilta intoa ja virikkeitä saaden. Näin yhdessä toimien voi vaativamminkin huomiota herättämättä olla mukana silti yhteenkuuluvaisuutta tuntien ja pidemmälle ehtinyt voi ohjauksen alaisena kehittyä edelleen. Henkisen vireyden ja mielenterveyden ohella ruumiin kunto on tärkeää. Vanhetessa lihaksisto veltostuu, aineenvaihdunta, suolistotoiminta ja verenkierto hidastuu. Liikkumalla, esim. kävelemällä, pyörilemällä ja uimalla edistetään verenkiertoa lihaksistossa ja täten koko elimistössä, jolloin hapetus eli ravinnonsaanti kudoksissa elpyy ja kaikki elintoiminnot aktivoituvat. On todettu, että harjoittelemalla voidaan ruumiillista kuntoa kohentaa merkittävästi aina 50–60 vuotiaaksi saakka. Joskaan jatkuvalla ruumiinkulttuurilla ei elinikää voida pidentää, voidaan elämä täten kuitenkin tehdä miellyttävämmäksi. Elämisen miellyttävyyteen kuuluu myös aineellinen hyvä eli jokapäiväinen ravinto. Vanhukset omaksuvat hyvin helposti tiettyjä ominaisuuksia esim. ruokailun suhteen syöden yleensä suhteellisen yksipuolista ruokaa. Lomaillessa ravinnon laatu ja ruokailuajat saattavat hyvinkin poiketa totutusta tuoden kuitenkin esiin vaihtelun tarpeen ja mahdollisuuden. Lomatoiminnan puitteissa vanhuksilta jää myös täysin pois huoli matkan järjestelystä ja toiminnasta loman aikana, mikä monellekin vanhukselle saattaa muodostua ylipääsemättömäksi esteeksi ns. seuramatkojen yhteydessä. Näin ollen vanhusten hyväksi tapahtuva lomahuolto onkin mitä suositeltavin toimintamuoto henkisen vireyden ja ruumiinkunnan hankkimiseksi ja ylläpitämiseksi.

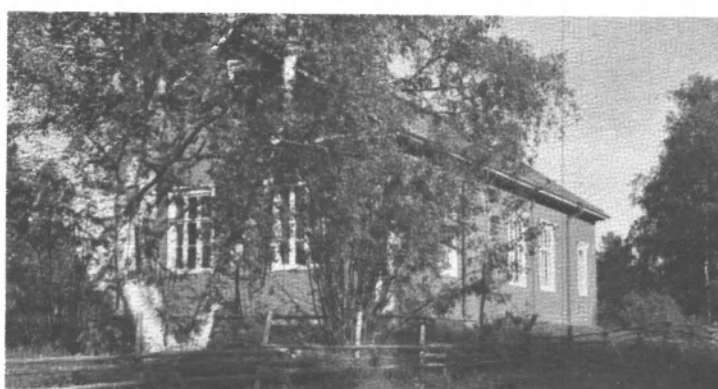
Missikisat Seutulanharjussa v. 1955

SAUNAMÄKI
Joutseno
1962

TONINVERÄJÄ
Teisko
1963

HAAPALAHTI
Eno
1966

MARTTA KULONEN

KESÄLLÄ.

Tuule, tuule, tuule
toukokuinen kevätuuhi,
kuivat oksat puhalla,
taivaan kantta kaunistele,
rikat riivi ja ravista,
mäet, mättäät maalaale,
Anna laineen lauleskella
puronpoikasen porista.

Taitaisitko tavoitella,
osannetko odotella
suurempata suosiota
Pohjan pieniltä pihoilta
oman maamme maisemilta,
rannoiltamme routaisilta,
kolmen kuukauden kesältä,
sulta mitään säästämättä.

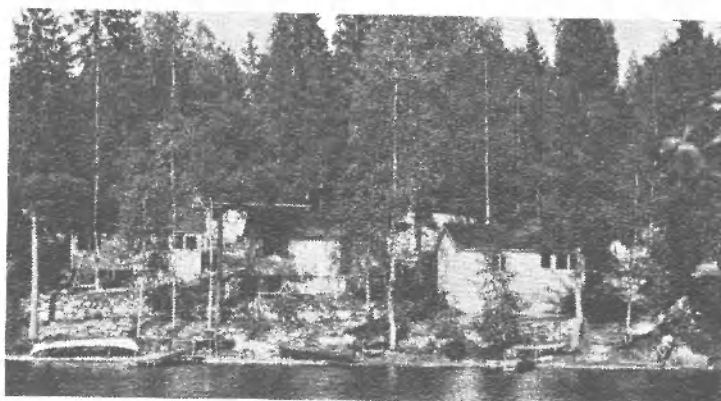
Ole toki onnellinen,
huoleton hetki heleä.
Anna aatoksen ajatella
aurinkoista avaruutta.
Laske laukkusi lomalle,
sulut suonista sulata,
jäätä jäykät jäsenesi
koska kerrankin kykenet.

Istu rannan ruohikolle,
katso välkkyä vesien,
iltaruskon ihanuutta,
satumaisinta suvea.
Kyltymättä kuuntelisit
pienen peipposen puhetta,
honganlatvan huminata,
oman sielusi sisintä.

Lyhyt on päivä Pohjolassa,
lyhyempi Suomen suvi.
Pimeä on pirtti pieni,
Pohjan pieli pimeämpi.
Synkänlainen syksyn syli,
talvipäivät tallattava.
Siis kesän keskessä keräile
ajat armaat, aurinkoiset.

Viipurilaiset hankkivat sodan jälkeen v. 1948 Koivumäen Kirkkonummelta kesäkodikseen. Koivumäki myytiin v.1968.

Kelkkala-lomakoti Vihdissä on hankittu vuonna 1947. Ylläoleva kuva on vuodelta 1952.

Kesäkotia Rantapirtti sijaitsee myös Vihdissä Kurjolanrannalla. Se on hankittu v. 1954.

IRJA RANTANEN

Loma ja mielenterveys

Me tiedämme, että nykyaika on erittäin kuluttava monessa suhteessa: Kova kiire, taistelu leivästä, olemassaolosta ja paremmista elämän olosuhteista on tehnyt meistä usein rikkiäisiä, kätttyisiä, ahdistuneita ihmisiä. Vieras ei ole joukossamme ihminen, joka on langennut tuon kirokun elintason kottottamisen vaatimaan kovaan kilpailuun: Yritetään enemmän kuin jaksetaan. Elämän suuriin tavoitteisiin katsotaan kuuluvan monenlaisten materiaalien ja usein täysin tarpeettomien tavaroiden ja omaisuuden hankkiminen. Ihminen on joutunut tällöin usein suuren velkataakan, monenlaisten velvoitteiden, ylipitkän työpäivän kahleisiin. Elämisen taso on kaukana.

Toisaalta me tiedämme, että joukos-

samme on suuri määrä ihmisiä, joilla on pitkä työpäivä, suuri työtaakka, paljon velkaa ja velvoitteita vain siitä yksinkertaisesta syystä, että palkka työstä on pieni, lapsia on ehkä paljon, on sairautta, on köyhyyttä. Tällöin ei suinkaan ole kysymys elintason aiheettomasta nostamisyhtyksestä, tällöin on kysymys yksinkertaisesti vain yrityksestä pysyä hengissä.

Paljon on myös joukossamme ihmisiä, jotka työttömyyden takia ovat joutuneet monenlaisiin elämän vaikeuksiin: Tarpeettomuuden tunne, unettomuus, huoli toimeentulosta vaivaa jatkuvasti. Henkisesti ja ruumiillisestikin nämä ihmiset ovat yhtä rasittuneet kuin alussa mainitsemani.

Kaikki ihmiset eivät ole selvinneet

elämäntaistelussa vain rasittumisella, ärtyisyydellä tai ahdistuneisuudella, vaan heidän mielenterveytensä on järkynyt pahemmin: On jouduttu hakeutumaan psykiatriseen hoitoon tai olisi oireista päätellen hakeuduttava. Harva tulee ehkä ajatelleeksi, että mielenterveyden häiriöt ovat suurin sairausryhmä maassamme: 40 % kaikista sairassijoista on psykiatristen potilaiden hallussa, runsas kolmannes kaikista työkyvyttömyyseläkkeiden saajista saa eläkkeensä näiden sairauksien johdosta, ja on lisäksi väitetty, että vähintään 50 %:ssa muiden sairauksien syntyyn on mentaalisilla seikoilla osuutta: Ajatelkaamme esim. tyypillisiä "stressisairauksia" mahahaavaa, päänsärkyä, kolotuksia ja sydänveritulppia. Itsemurhat ovat myös maassamme vakava ongelma: Meillä tehdään itsemurhia yli 1000 vuodessa (samaa suuruusluokkaa kuin liikennekuolleisuus) ja yrittäneiden määrä on kymmenkertainen. Näistä luvuista puuttuvat vielä tavallisen ihmisen tuska, hätä ja kärsimys, joka ei aina saavuta mielenterveyden häiriön, varsinaisen mielisairauden astetta. Me voimme todeta, että ihminen on lujalla tässä monimutkaisessa, kovassa maailmassa, eikä tahdo ilman pienempiä tai vakavampia mielenterveyden ongelmia selvitä. Toisaalta me tiedämme, että mielenterveyttämme voimme hoitaa varsin tehokkaastikin: Oikea suhde työn ja levon välille on eräs keinoista. Ihminen tarvitsee lomaa, jolloin olisi mahdollisuus irrottautua jokapäiväisestä arjen aherruksesta.

Millainen lomanviettotapa olisi paras mielenterveyden hoidon kannalta ei liene kovin selvä ja yksinkertainen asia. Oleellista lienee kuitenkin, että saisimme "maiseman" joka suhteessa muutetuksi tavallisesta elämästämme poikkeavaksi: Tavata uusia, erilaisia ihmisiä, ehkä matkustaa, kokea rauhaa ja lepoa, varata mahdollisuus "leikkiä" haluamallamme tavalla, rentoutua, har-

rastaa minkä koemme mielekkääksi, joitakin mainitakseni. Nykyisin puhutaan paljon ohjelmoidusta lomasta. Toiset taas pitävät parempana lomaa, jonka ohjelma on täysin suunnittelematon, jossa saa viettää aikaansa kunkin päivän kiinnostuksen, mielialan mukaan. Niin erilaisia kuin me olemme, niin eri tavalla me ilmeisesti haluamme viettää lomaamme.

Monet ihmiset ajattelevat, että heillä ei ole mahdollisuutta minkäänlaiseen loman viettoon. Jos vielä ansiotyöstä onkin lainmukainen vuosiloma, on sen kuluttamiseksi varattu kaikki tekemättömät kotityöt. Perheenäiti ei useinkaan voi edes haaveilla mielessään lomaa, joka vietettäisiin ulkopuolella normaalin arkielämän. Töitä tuntuu olevan jatkuvasti eikä aikaa näytä riittävän lomaan. Toisten henkilöitten alituinen kiire näyttää palvelevan itsetunnon vahvistamista, tunnetta olla tarpeellinen ja tärkeä. Toisten kyvyttömyys lomaan näyttää pohjautuvan kasvatukselta, jonka aikana lapsuudessa ei ollut lupaa olla jouten. Se saattaa ilmetä epämääräisenä pahanolon tunteena, ellei aina ole jotakin tekemistä.

Monet meistä ajattelevat myös, että ei ole taloudellisesti mahdollisuutta lomanviettoon: Kuitenkin me tiedämme, että voimme suunnitella lomamme hyvinkin pienillä rahoilla ja joskus halvemminkin kuin jokapäiväinen elämämmme. Jos meillä on tilaisuus olla kalassa, teltailla, kulkea vähäisissä "vaatekauhtanoissa" ja olla vaikka vähän laihdustuskuurilla, niin se ei paljon kukkaroamme rasita.

Ongelmana lomanvieton toteuttamiselle ovat nimenomaan meidän omat asenteemme: emme aina edes tiedosta omaa väsymystämme, emme pidä itseämme niin arvokkaana, että soisimme itsellemme vähän itsekästä lomaa tai pidämme itseämme epärealisen tärkeänä, ettemme voi jokapäiväisiä ym-

Kesäillan rauhaa Järvelässä

Vesankajärven rannalla

Riehaannutaan sitä joskus näinkin. Tammilehdon rantamilla

pyröitämme muuttaa. Meidän tulisi muistaa, että nykyajan loma on lain pyhittävä kansalaisoikeus ja se on lisäksi meidän terveydenhoidollinen velvollisuutemme.

Ne ihmiset, jotka ovat siirtyneet jo vanhuuseläkkeelle ja joita on joukossamme jo peräti 10 %, usein laiminlyövät myös lomaoikeutensa. Vanhuus merkitsee usein yksinäisyyttä. Vanhalle ihmiselle olisikin mielenterveyden kannalta erityisen tärkeää päästä lomalle virkistymään, saamaan uusia myönteisiä kokemuksia ja olemaan kanssakäy-

misissä muiden ihmisten kanssa. Kansaneläkkeen varassa lomailu kuitenkin on lähes mahdotonta. Onkin myönteisenä todettava sosiaalisen lomatoiminnan suomat mahdollisuudet.

Oikein, kullekin sopivalla tavalla vietetty loma varmaan on omiaan meitä virkistämään, tuottamaan kaivatun levon, antamaan uutta sisältöä arjen rutiiniin ja sen avulla me varmaan opimme näkemään elämän arvot, asioiden tärkeysjärjestyksen oikeassa valossa ja jaksamme taas ahertaa, vaikka välillä tuntuisi vaikealta.

Ei kesälomaa

Kutomateollisuuden työnantajaliiton kokouksessa viime lauantaina Tampereella esitettiin yhden liittoon kuuluvan tehtaan työntekijäin puolesta vaatimus 2 viikon kesälomasta oikeudella täyteen päiväpalkkaan tältäkin ajalta. Asiasta keskusteltua kokous tuli siihen yksimieliseen päätökseen, että kutomateollisuuden harjoittajat taloudellisista syistä eivät voi suostua vaatimukseen, jonka hyväksyminen sitä paitsi pakottaisi parhaana työaikana keskeyttämään tehtaitten käynnin.

Niin kyllä susi syitä...

Työläisnainen 23. 4. 1908

Jyväskylän t.y:n naisosasto

toimeenpanee touko- ja kesäkuun ajalla arpajaiset kesäsiirtolan perustamiseksi köyhille työläisnaisille. Näihin arpajaisiin aijutut työt, aloitetaan tänä iltana klo 8 Kunnallistalolla. Toivottavasti niin moni kuin suinkin ottaa näitä töitä tehdäkseen, tahtoen sillä tavalla avustaa arpajaisiamme. Kaikkihan käsittävät miten hyvään tarkoitukseen nämä arpajaiset pidetään. Saapukaa siis kaikki työläisnaiset tänä iltana ompeluseuraan, ottamaan töitä itsellenne!

Työläisnainen 17. 1. 1907

Kesäsiirtola työläisnaisille.

Kuten ilmoituksista on näkynyt, järjestää Hämeenlinnan työv.yhdistys ruumiillista työtä tekeville naisille kesäsiirtolan yhden kuukauden ajaksi. Siirtola tulee sijaitsemaan Sääksmäen Ikkalassa ja kehoittaa yhd. johtokunta halullisia pyrkijöitä ilmoittautumaan yhd. rahastonhoitajalle Aug. Laaksolle.

Työläisnainen 11. 7. 1907

Ompelijattarien kesäsiirtola

Herttonäsissä lähellä Helsinkiä avattiin viime sunnuntaina. Kaupungista menettiin laivalla, mukana noin 50 henkeä, siirtolan avajaisiin. Siirtolan on hommannut ompelijatar-ammattiosasto, jota varten se on hankkinut varoja keräämällä ja iltamilla. Siirtolassa on kaksi huonetta, joissa on tilaa noin kahdellekymmenelle ompelijattarelle ja saavat he olla siellä kukin kaksi viikkoa. Ruoka-astiat y.m. tarpeet on hankittu siirtolan puolesta, joten siellä ohjain tarvitsee vaan itse kustantaa ruokansa. Ainoastaan ompelijatar-ammattiosaston jäsenet pääsevät siirtolaan. Halukkaat menijät voivat ilmoittautua maanantai ja keskiviikkokoltoina siirtolakomitean jäsenille puoli 9–10, Yrjönk. 27.

Työläisnainen 13. 6. 1907

Kiviniemen sauna

Ykstammen saunat sekä savusauna että tavallinen

Mäntyniemen savusauna

HELINÄ TUOMI

Lomailupuitteet oli itse luotava

*Kun elon meri myrskyää
ja tuntuu ettei enää mikään auta
niin miehen monta kertaa pelastaa
tuo akkapahanen ja pyykkilauta*

Lapualaisvuosien riehussa, työttömyyden vallitessa, oli tällainen runonpätkä kuvitettuna lehdessä. Isäni leikkasi sen, kehysti ja ojensi äidilleni. Silloin ja monissa yksittäistapauksissa vieläkin joutuivat "akat" asialle miestensä ja perheittensä puolesta. Tässä oli hätätila, mutta omaan apuun on ollut turvauduttava silloinkin, kun on ollut omista asioista ja oikeuksista kysymys. Eräs näistä on perheen äitien lomajärjestelyt. Tuskinpa niistä vielä tänäänkään olisi paljon tietoa ellei aikoinaan "akkapahaset" olisi itse asiaa alulle panneet.

On onnekasta, että keskuudessamme vielä elää joitakin, jotka ovat olleet lomatoimintaa käynnistämässä.

Lomailua ja lomauttaja

88-vuotias, hopeahiuksinen R a u h a O j a l a keinuttelee Koivupirtin vanhainkodissa oman huoneensa keinutuolessa ja suunnittelee 100-vuotispäivänsä viettoa.

— Silloin minä kyllä pukeudun kansallispukuun. Minkä vuoksi? — No, olishan se niin kiva, eikä ole tainnut kukaan muu mummu kansallispuvussa satavuotisjuhlaansa viettääkään! Eipä tosiaankaan!

— En minä muista olisiko Uudessa kaupungissa jo vuosisadan vaihteessa ollut lomatoimintaa. Liityin siellä puolueeseen 1898 ja kymmenkunta vuotta myöhemmin muutin Tampereelle. Kuulin värjärien ammattiosastoon ja sen piirissä kuulin ensimmäisen kerran puhuttavan lomista. Oli nimetty oikein kesäkotitoimikunta, joka huolehti mm. siitä, ketä kulloinkin lomalle kutsuttiin. Minulle tarjottiin elämäni ensimmäistä lomaa vuonna 1911. Hyvin on jäänyt mieleen. Pesin ennen lomamatkaa pihalla pyykin ja poltin auringossa selkäni rakkuloille. Niinpä sitten siellä Teiskon Terälahdessa sain maata uudessa pitsisessä yöpaidassani vatsallani ja tuskailla ja tyynnytellä vauvaa, joka odotti maailmaan pääsyä.

— Siellä oli suuri huone, missä nukuttiin. Ainakin kymmenkunta samassa. Sänkyjä ei ollut. Patjat koottiin päiväksi nurkkaan ja levitettiin yöksi lattialle. Päivät kuluivat ulkosalla. Uitiin, käveltiin, laulettiin ja pyörittiin piiriä. Yksi lauluista oli tällainen:

Sanotaan sen olevan suuren synnin
kun sunnuntaipäivänä lumpustaa
(tehdä matonkuteita)

Meidän muorin lumput vietiin
porstuan nurkasta sumpusta.

— Kyllähän se ympäristö meitä hie-
man oudoksui, mutta ystävälliset välit
solmittiin varsin pian. Olihan meistä
heille hyötyä. Ruokatarpeita hankittiin
useista taloista, joista emäntämme Hil-
da Helle valmisti varsin maukkaita aterioita.

— Ensimmäinen lomani loppui kes-
ken, sillä Jalmary tuli noutamaan vii-
meisillään olevan eukkonsa kotiin.

— Vuonna 1922 hankki naisyhdistys
Härmälän saaresta oman talon. Lattia-
petit muuttuivat rautasängyiksi. Avus-
tuksia ei lomatoimintaan saatu, vaan
kaikki varat jouduttiin hankkimaan
omatoimisesti. Ruskeapää kuitenkin
vasta oli se oikea paikka, johon kotiu-
duttiin. Olin siellä sekä emäntänä että
työvaliokunnan puheenjohtajana ja
olen näin saanut seurata kehitystä alus-
ta alkaen.

— Nuo kaupungin ämmät tuossa työ-
päivänä vain laiskottelevat, oli paikka-
kuntalaiset arvostelu. Pian tämäkin är-
tymys haihtui. Olimme hyviä lihan, lei-
vän ja maidon ostajia ja väliin alkoi ky-
lällä ilmetä keskinäistä kinaa siitä, ku-
ka talo sai myydä mitäkin.

— Olen viettänyt loman Ruskeapääs-
säkin. Olin silloin työssä työväentalon
tupakkakioskissa. Loman saatuani me-
nin Ruskeapäähän. Sattui sadepäivä ja
läksi kesken kaiken kotiin. Siellä ol-
tiin äkeitä. Hyvä, ettei laitettu väkisin
takaisin. Olisi muka pitänyt osata sa-
teellakin levätä.

— Velkakirjoilla se lomatoiminta oikeastaan aloitettiin, kertoo 77 ikävuotta nähnyt rouva Miina Viljakainen Mikkelistä.

Lehmäarpajaisia ja velkakirjoja

— Vuonna 1921 naisyhdistyksen toimesta järjestettiin lapsille ja äideille yhteinen siirtolaloma Vuolingon järven Lasturannassa, missä oli rautatieläisillä oma huvila. Siinä oli iso ja pieni huone sekä suuri avovintti. Vintissä nukuttiin ja kaikilla oli sängyt. Sänkyjä kertyi lopulta liikaakin.

— Naapureita ei ollut, joten heistä ei ollut harmia, jos ei hyötyäkään. Kaikki ruokaostokset oli tehtävä kaupungissa ja samalla kävin kotona leipomassa tarvittavan hapanleivän. Huvilan paistinuuni oli niin pieni, ettei siinä voinut paistaa kuin pullan ja hiiva-leivän.

— Toiminta rahoitettiin arpajaisilla ja velkakirjoilla. Kymmenen markan velkakirjoilla kerättiin rahaa jäsenten keskuudessa. Aikaa myöten toiset perivät rahansa pois, mutta useimmat varmaan jättivät saatavansa lunastamatta.

— Arpajaisia toisinaan pidettiin tuhkatieheään ja voitot etupäässä kerjättiin. Meillä oli tätä varten oikein kerjuukomppania. Voittoina saattoi olla mm. 2–3 metriä rimoja ja jopa lehmä. Tämä lehmä tosin ostettiin vähällä rahalla. Arpajaisista ilmoitettiin ennakoon ja ne pidettiin sopivin väliajoin sunnuntaisin työväentalolla. Väkeä oli aina runsaasti.

— Muistini mukaan vuonna 1923 muutettiin Lasturannasta Pitkäjärven Haapakallioon. Täällä oli jo tilaa runsaammin. Oli enemmän lomalaisia ja vakinaiset apulaiset. Kaupunkikin antoi avustusta.

Työväenyhdistyksen Rauhaniemi oli myös lomanviettopaikkana, mutta vasta Mäntyniemen, joka ostettiin vapaa-kirkkoseurakunnalta, tultua kuvaan, on voitu puhua todellisesta viihtyisästä lomapaikasta.

AINO TAKALA

Akkala oli hyvä nimi

Ensi keväänä 90 vuotta täyttävä A i n o T a k a l a seuraa vireänä elämää Jyväskylässä sijaitsevasta Viitaniemen vanhainkodista käsin, jonka syntysanoja on itse ollut lausumassa. Muutto tähän kotiin tapahtui vasta muutama kuukausi sitten.

— Olin minä jo aikuinen ihminen, 24-vuotias, kun Jyväskylän Sos.-dem. Naisyhdistys vuonna 1906 perustettiin. Jo samana vuonna ryhdyttiin puhumaan kesäsiirtolatoiminnan tarpeellisuudesta tarkoituksella järjestää lepoa ja virkistystä työläisäideille. Siirtolatomikunta perustettiin jo seuraavana vuonna ja samana vuonna varattiin myös maa-alue tarkoitukseen. Vuonna 1908 jätettiin ensimmäinen anomus kaupungille avustuksen saamiseksi siirtolatoimintaan, mutta se ei onnistunut. Vuonna 1910 sensijaan jo tuli kaupun-

giltakin hieman apua ”lasten ja naisten kesävirkestystä varten”.

— Näitten alkuvuosien aikana miehet hännävästi puhuivat vain Akkalasta. Kun toiminta alkoi vakiintua niin naiset olivat sitä mieltä, että mistäpä parempi nimi. Akkala kun Akkala ja siksi se sitten jäikin.

— Lomalle tulijoista ei ollut pulaa ja heitä otettiin vastaan niin paljon kuin taloon suinkin mahtui. Sänkyjä ei toki riittänyt kaikille, mutta lattiakin oli mieluinen nukkumapaikka. Ulkoilmaelämäähän pääasiassa olikin tultu viettämään ja ihmeen paljon jo siihen aikaan uitiin.

— Arpajaisten ja iltamien pito olivat ne keinot, joilla varat toimintaan hankittiin. Akkalassa toimittiin aina vuoteen 1953, jolloin lomanviettopaikaksi tuli Nurmela.

KERTTU KARHU

Jalkapatikassa lomalle

— Lappeenrannan Sos.-dem. Naisyhdistys teki 20-luvulla päätöksen kesävirikistyspaikan hankkimiseksi jäsentensä käyttöön. Päätöksessä edellytettiin, että myös lapset ja aviopuolisot olisivat tervetulleita lomanviettoon. Näin kertoo 72 vuotias rouva K e r t t u K a r h u Lappeenrannasta.

— Varsin kovaa hoppua ei pidetty, sillä ensin päätettiin koota varat ja vasta sitten hankkia talo. Pidettiin arpajaisia, myyjäisiä ja keräyksiä. Samanaikaisesti katseltiin ympäristöä ja haettiin sopivaa paikkaa. Sellainen löytyikin aivan kaupungin läheisyydestä Kuusimäestä, jonne oli vain kolmen kilometrin matka. Paikka oli kaunis, ranta lähellä ja rakennuskin melko tilava. Vaikka rahamme eivät riittäneetkään teimme rohkean päätöksen ostaa alue ja teimme velkakirjan.

— Paikat kunnostettiin talkoovoimin ja rakennusta lisättiin tilavalla veran-

nalla ja niin aloitti Päivölä toimintansa. Ahkerasti sitä käytettiinkin, etenkin viikonloppuina, mutta myös muulloinkin lomanviettotarkoituksissa. Ahkerasti pidettiin myös pieniä juhlia ja nyyttikestejä. Osanottajapulaa ei ollut, matkan kaupungista teki sopivasti jalkapatikassa.

— Jo muutaman vuoden kuluttua alkoi Päivölä kasvavaan tarpeeseen nähden osoittaa liian ahtaaksi. Kuusimäen asutuskin lisääntyi, joten lomauraha alkoi häiriintyä.

— Kun Työväenyhdistys hankki yhteisen lomanviettopaikan Hopeavuoren, siirrettiin toiminta sinne ja Päivölä myytiin. Tämä tapahtui vuonna 1938. Kun sitten Saimaan Lomakoti perustettiin, oli meillä mahdollisuus avustaa sitä alkuvaikeuksissa hieman rahallisestikin. Mutta se onkin jo luku erikseen.

ELLI LEHTINEN

Miinan perintö

Helsingin Taloustyöntekijäin Yhdistys sai osakkeen vanhainkotiin varten vuonna 1914. Ja silloin Miina Sillanpää tähdensi, että niin pian kuin veloista on selvitty, täytyy kotiapulaisia varten hankkia lepokoti. Näin kertoo Elli Lehtinen, 76-vuotias, joka pitkän aikaa sai työskennellä Miina Sillanpään rinnalla ja sai perinnöksi häneltä monia tehtäviä.

Vuonna 1921 Lepopirtti Siuntiossa hankittiin ja innostus yhdistyksen jäsenten keskuudessa oli suuri. Jäsenmäärä oli tuolloin noin 70–80. ”Heräsväki” antoi apulaisilleen puolentoista tai kahden viikon loman ja se kyllä useimmista tuntui aivan uskomattomalta. Ajatella, olla nyt kaksi viikkoa — tosiaan vain olla.

— Kyllä Lepopirtissä sentään jotain tehtiin. Haravoitiin, laiteltiin kukkapenkkejä jne. Mutta kyllä Miina oli

tarkkana, ettei kukaan sukankudinta esillä pitänyt. Armotta tuollaiset askareet pois! Kyllä kotiapulaisenkin on osattava levätä.

Lepopirtti oli alkuvuosina miltei yksinomaan taloustyöntekijäin hallinnassa, mutta vähitellen lomalle alkoi tulla myös muita. Miinan laajasta tuttavapiiristä johtuen oli sekä yksityisiä henkilöitä että perheitä.

— Taloustyöntekijät näitä vieraita aluksi hieman vieroksuivat, mutta vuosien mittaan yhteiselo tasaantui ja aiheetta syntynyt alemmuudentunne katosi. Jo kaksikymmentä luvun loppupuolelta saakka ovat Lepopirttiä käyttäneet kaikkiin yhteiskuntapiireihin lukeutuvat hyväkseen.

— Taloustyöntekijäin Yhdistyksen jäsenillä on alusta alkaen ollut tilaisuus viettää lomansa Lepopirtissä 10 prosentin alennuksella ja tätä käytäntöä nautetaan edelleen.

Lomakotien emännät ja keittäjät kurseilla Ykstammessa 1967.

Kunto-ohjaajien kurssit pidettiin Kisakeskuksessa 1970.

Lapin matkalaiset Kiviniemen pihalla heinäkuussa 1967.

70-ÅRIG SEMESTERVERKSAMHET

De första arbetarföreningarna grundades i Finland på 1880-talet. Ett av de många missförhållanden som bidrog till arbetarrörelsens tillkomst var bl.a. fabriksarbetarnas och den till städerna inflyttande obesuttna befolkningens miserabla möjligheter för livets nödort. Långa arbetsdagar, usla bostadsförhållanden, hälsovådlig arbetsomgivning, dels även alkoholism, var orsaker till den låga medelåldern. Även bör man notera tuberkulosens utbredning och det svaga hälsotillståndet hos barnen. Redan år 1886 konstaterades inom Helsingfors Arbetarförening att något måste göras i avsikt att bereda sjuka barn en möjlighet att om somrarna få vistas på landet. En kommitté tillsattes med uppgift att bereda ärendet och redan följande år kunde 12 flickor och 8 pojkar skickas över sommaren till landet. Här startade folkskolbarnens sommarsemesterverksamhet.

I samband med barnens rekreationssträvanden fästes uppmaksamhet vid att även vuxna skulle komma i åtnjutande av sommarledighet. Ur Helsingfors Arbetarförenings årsberättelse av år 1893 framgår, att till landets samtliga fabrikers läkare, yrkesinspektörer och tidningar riktats en "ödmjuk vädjan om dessa skulle försöka åstadkomma sommarledighet åt arbetarna". Något nämnvärt resultat härav kunde dock icke noteras.

De Socialdemokratiska kvinnornas organisationsverksamhet påbörjades år 1896, då den första kvinnoavdelningen grundades i Åbo varefter man år 1898 följde exemplet i Helsingfors. Redan år 1900 i juli samlades sju arbetarorganisationers kvinnoavdelningar jämte 14 fackliga avdelningar för kvinnor i avsikt att grunda arbetarkvinnornas förbund. Vid mötet beslöts att åtminstone till att börja med fordra en 10-

timmars arbetsdag även för kvinnor medan målsättningen däremot var uppnåendet av en 8-timmars arbetsdag. Under detta möte diskuterades ännu icke nödvändigheten av semestrar och sommarkolonier, men redan två år senare på mötet i Åbo år 1902 beslöts, att Kvinnoförbundets avdelningar i mån av möjligheter skulle påbörja grundandet av sommarkolonier inom vilka medlemmarna skulle erbjudas både bostad och mat. Medel för koloniernas upprätthållande hoppades man erhålla med hjälp av lotterier och dylikt samt av allmänna medel.

Sömmerskornas fackliga avdelning i Viborg skred år 1901 från ord till handling. En villa hyrdes, möbler lånades härifrån och därifrån varefter man åkte på semester. Detta föll dock icke omgivningens herrskapsfruar riktigt i smaken, ty de sände polisen till platsen med uppgift att närmare göra sig underkunnig om hur det kunde komma sig att unga, friska kvinnor plötsligt slog dank mitt på blanka vardagen!

Efterorstrejken år 1905 grundades i olika delar av landet arbetarföreningarna tillhörande kvinnoavdelningar och fackliga avdelningar för kvinnor, Sömmerskorna i Viborg fick snart sällskap av sina yrkessysstrar från Helsingfors, vilka år 1905 lade grunden till en fond för en sommarkoloni som de redan år 1907 kunde öppna samtidigt som sömmerskorna i Åbo startade sin verksamhet. Samma år började verksamheten även i Tammerfors. Den första egna fastigheten anskaffades av Arbetarföreningens kvinnoavdelning i Jyväskylä år 1907. Kolonier tillkom ännu i Wasa 1907, Viborg 1908, Björneborg 1909 o.s.v.

Inbördeskriget 1918 utgjorde ett avbrott både för denna jämte mången övrig verksamhet och först på 1920-talet, då arbetarrörelsen på nytt vaknade upp, började för sommarkoloniernas

del en ny epok. Före inbördeskriget hade man för det mesta hållit till i hyrda lägenheter, men på 20-talet strävade man till att anskaffa egna semesterhem. År 1921 inköptes i Tammerfors det första egna semesterhemmet och samma år anskaffade Helsingfors Hembiträdesförening, vars ordförande var Miina Sillanpää, ett eget hus. År 1922 inköpte Björneborgs Socialdemokratiska Kvinnoförening sin egen fastighet, år 1924 Kvinnoföreningen i St. Michel, år 1925 inköpte Helsingfors Socialdemokratiska Kvinnoförening ett hus i Sibbo skärgård och samma år upprepades saken för Viborgs Socialdemokratiska Kvinnoförenings del. Genom en donation erhöll Socialdemokratiska Kvinnoföreningen i Åbo ett semesterhem. År 1929 inköptes ett semesterhem i Kotka, 1932 i Villmanstrand, 1936 i Kuusankoski och 1938 i Lahtis.

Efter andra världskrigets slut uppstod nya semesterhem vilkas antal vid början av femtiotalet uppgick till 12. I och med den expanderande semesterverksamheten uppstod ett allt större behov av en egen centralorganisation, synnerligast då man för denna verksamhet i allt högre grad började erhålla stöd ur offentliga medel. Därför grundades sålunda Mödrasemesterförbundet år 1951.

Medlemsorganisationernas antal har under de gångna åren vuxit till 40 och semesterhemmens antal är uppe i 32. I dessa finns sammanlagt 1.240 disponibla platser.

Den sociala semesterverksamheten har alltid intagit en mycket central ställning om även mottagandet av övriga semesterfirare ökat år för år. Antalet mödrar och åldringar som åtnjuter fri semester har från år 1951, då antalet var 1.136, ökat till 2.857 personer under 1970. Under en tidsperiod av tjugo år har över 40.000 möd-

rar och åldringar och nästan 20.000 barn kommit i åtnjuntande av fri semester. Antalet övriga semesterfirare har uppgått till närmare 100.000 personer och antalet vårdagar överskrider en miljon.

Mödrasemesterförbundet sköter fortfarande kontakten med myndigheterna, ansöker om och redogör för offentliga medel, beviljade för understöd, skolar funktionärer och personal för semesterhemmen varvid särskild uppmärksamhet fästs vid skolningen av personer som anses lämpliga att handha vården av semesterhemmens ekonomi.

Semesterhemmens PR-verksamhet har även varit en av de viktigare uppgifterna. Arligen publiceras en reklam-broschyr över semesterhemmen, postkort trycks, bilder och filmer distribueras i avsikt att på bästa tänkbara sätt göra semesterverksamheten känd.

I kretsen av Mödrasemesterförbundet utförs mycket oavlönat arbete till stöd för semesterhemmens verksamhet. Basarer, lotterier och många andra förtjänstmöjligheter behövs fortfarande för att kunna hålla semesterhemmen i gång och i skick. Penningautomatföreningen fördelar sina vinstmedel till den sociala sektorn och av dessa medel erhåller även Mödrasemesterförbundets semesterhem understöd för såväl den sociala semesterverksamheten som för täckandet av skulder, räntor, reparationskostnader och anskaffningar.

Vid övergången till ett nytt decennium kan blott konstateras att arbetet knappast tar slut. Behovet av semesterplatser stiger ständigt, långa weekender och förlängda semestrar har redan nu betydligt ökat behovet av semesterhem. Om man ytterligare skulle uppnå, att även en husmor skulle komma i åtnjutande av lagstadgad semester, kommer ett verkligt behov av semesterhem att föreligga.

70 Years of Holiday Movement

The first workers' associations were founded in Finland in the 1880's. Among the various faults that had given rise to the labor movement were the miserable conditions of living of the factory workers and the population that owned no land that had moved into cities. Long working days, bad housing conditions, unhealthy working environments, partly even alcoholism were causes of low average age, of the spread of tuberculosis and the poor health of children. As early as in 1886 it was established by the Workers' Association of Helsinki that something had to be done in order that the sick children could get to the country in the summertime. A committee was appointed to prepare the matter and in the next year the committee decided to send twelve girls and eight boys to the country for the summer. This was the beginning of the summer holiday movement of elementary school children.

In the discussions on children's summer recreation attention was drawn to the fact that even adults should have summer holidays. In the annual report of the Workers' Association of Helsinki from year 1893 it is seen that a "humble request" has been made to all factory physicians, trade supervisors and newspapers that "they would prevail toward giving a summer holiday to the workers". This did not, however, have significant results.

The organized movement of Social Democratic Women began in 1896. The first Women's Clubs were founded in Turku 1896 and Helsinki in the year 1898. In July, 1900, seven Women's Clubs of Workers' Associations and fourteen women's local trade unions got together for founding the League of Social Democratic Women. At least to begin with the meeting decided to demand a ten hour working day also

for women but set the target at an eight hour day. The necessity of holiday making and summer colonies was not yet discussed at this meeting, but two years later it was decided at a meeting in Turku, in 1902, that the Women's Clubs of the League of Social Democratic Women have to begin to establish summer colonies within existing possibilities, at which colonies members would be offered board and lodge. Means for maintaining the colonies were to be obtained by arranging lotteries and other such ways as well as from public funds.

In 1901 the Seamstresses' Local Trade Union in Viipuri went from speech to action. A villa was rented, furniture was borrowed from here and there and holiday making was started. However, this did not please the gentry ladies of the neighborhood who sent the police to find out how young healthy women could be idling on an ordinary working day.

After the Great Strike in 1905 women's clubs of workers' associations, as well as women's local trade unions, were established in different parts of the country. The seamstresses of Viipuri were soon followed by their sister colleagues in Helsinki who established a summer colony and fund in 1905, a colony was started in 1907 in which year also the seamstresses in Turku began their movement. In the same year a movement was started in Tampere. The first self-owned estate was acquired by the Women's Club of Jyväskylä Workers' Association in 1907. Colonies were founded in Vaasa in 1907, in 1908 in Viipuri, in 1909 in Pori etc.

The Civil War in 1918 interrupted this movement as it did much else and only in the 1920's, when the Workers' Associations were revived did a new era start in the summer colony movement. Before the Civil War the movement was conducted mainly in

rented houses but in the 1920'ies it was endeavored to obtain self-owned holiday homes. The first such holiday home was purchased in Tampere in 1921 and in the same year the Domestic Servants' Association of Helsinki, the chairman of which was Miina Silanpää, acquired a house of its own. In 1922 the Social Democratic Women's Association of Pori bought an estate of its own, in 1924 the women of Mikkeli did the same. The Social Democratic Women's Association of Helsinki bought a house from the Sipoo archipelago in 1925 and the Social Democratic Women's Association of Viipuri did likewise in the same year. In 1927 the Social Democratic Women of Turku received their holiday home as a gift. In 1929 a holiday home was bought in Kotka, in 1932 in Lappeenranta, in 1936 Kuusankoski and in 1938 in Lahti.

After the Second World War new holiday homes were founded so that at the beginning of the 1950'ies there were twelve of them. As the holiday movement expanded the demand for a central organization for administering the holiday movement became prominent in many ways especially when this activity was beginning to receive increasing sums from public funds. The Mother's Holiday Movement was then founded in 1951.

The amount of member organizations has increased to forty in the last twenty years and the number of holiday homes is 32. Altogether they have 1240 resident places.

Social holiday movement has always had a very central place even though the reception of other holiday makers has increased from year to year. The number of mothers and aged people that have had a free holiday has increased from 1136 in 1951 to 2857 in 1970. In twenty years more than 40 000 mothers and aged people and almost

20 000 children have been on a free holiday. The number of other holiday makers has been almost 100 000 and the number of service days has been more than one million.

The Mothers' Holiday Movement continually administers the contacts with the authorities, it makes the applications and accountings for the funds received from public means, received as aid. It also trains the service personnel for holiday homes and draws special attention to training treasurers of holiday homes.

Publicity work for holiday homes has also been one of the most important functions. Annually a brochure is published on the holiday homes, post cards are printed, holiday homes are photographed and filmed and their activity is publicized in all possible ways.

Within the sphere of the holiday homes of the Mothers' Holiday Movement there is done much voluntary work for supporting the activity of the holiday homes. Bazaar sales, lotteries, money raising campaigns and many other ways of earning money are continually needed in order that the holiday homes can be kept going and maintained. The Money Automat Association distributes the profits to social activity and from these means also the Mothers' holiday Movement holiday homes receive aid, means are also given to the social holiday movement and for paying debts, interest, repairs and procurements.

On entering a new decade it can be established that the work is by no means at an end. The demand for holiday homes increases continually, the long weekends and longer vacations have already now increased the use of holiday homes considerably. If it becomes a reality that even the housewife gets a legislated holiday, there really will be a need for holiday homes.

70 лет деятельности по организации отпусков

Первые рабочие союзы были основаны в Финляндии в 1880 годах. Одним из многочисленных недостатков, оказавших влияние на возникновение рабочего движения, были тяжелые условия рабочего, а также безземельного населения, переселившегося в города. Длинные рабочие дни, скверные жилищные условия, вредная для здоровья среда и частично алкоголизм, были причинами слишком рано наступающего среднего возраста, распространения туберкулеза, а также слабого состояния здоровья детей. Уже в 1886 году в Гельсингфорском Рабочем Союзе было решено, что необходимо принять какие то меры, чтобы отправить больших детей летом в деревню. Была выбрана комиссия для проведения в жизнь этого мероприятия и уже в следующем году комиссией было постановлено отправить летом в деревню 12 девочек и 8 мальчиков. С этого и началась деятельность по организации летних каникул для школьников народных школ.

При обсуждении вопроса о летнем отдыхе детей, было обращено внимание на то, что и взрослым людям следовало бы получить летний отпуск. Из отчета Гельсингфорского Рабочего Союза от 1893 года выясняется, что по всем заводам нашей страны были посланы обращения, адресованные заводским врачам, профессиональным инспекторам, а также прессе страны: "покорнейшая просьба в оказании содействия в получении летнего отпуска для рабочего населения". Однако это обращение не принесло больших результатов.

Организационная деятельность женщин социал-демократической партии началась с 1896 года. В этом году была основана г. Турку первая женская секция, а затем в 1898 г. в Гельсингфорсе. Уже в 1900 году в июле месяце на собрании семь женских секций Рабочего Союза и 14 профессиональных женских секций решили основать Женский Рабочий Союз. На собрании было постановлено для начала предъявить требования на десятичасовой рабочий день для женщин, намеченной же целью имелся ввиду однако восьмичасовой рабочий день. На этом собрании еще не обсуждался вопрос о необходимости организации летних отпусков и дачных поселков, но уже спустя два года в 1902 году на проводимом в г. Турку собрании пришли к решению, чтобы секции Женского Рабочего Рабочего Союза приступили, согласно имеющимся возможностям, к организации дачных поселков,

в которых для членов союза предоставлялось бы жилище и питание. Средства для содержания дачного поселка надеялись получить от устройства лотерей и прочих подобных мероприятий, а также из общественных средств.

Профессиональная секция пивейниц в Выборге в 1901 году приступила от слов к делу. Была арендована дача, взята в займы обстановка и работницы поехали проводить свой отпуск. Однако это не понравилось дамам высшего общества, которые послали полицию узнать, почему это молодые, здоровые женщины имеют право лениться в обыкновенные, будничные дни.

В 1905 г. после всеобщей забастовки были основаны в различных частях страны женские секции и женские профессиональные секции Рабочих Союзов. За примером пивейниц г. Выборга скоро последовали гельсингфорские пивейницы, которые основали в 1905 году фонд для устройства дачных поселков и в 1907 г. они организовали свой дачный поселок, в этом же году начали свою деятельность и швейницы г. Турку, а также началась подобная же деятельность и в г. Тампере. Первая собственная недвижимость была куплена в 1907 году Женской секцией Рабочего Союза г. Ювяскюля. Дачные поселки возникли еще в Выборге в 1908 г., в Пори в 1909 г. и в г. Ваазе в 1907 г. и т.д.

Гражданская война 1918 года прервала эту деятельность, как и много других начинаний, и только с 1920 годов, при возрождении рабочего движения, начался новый период в отношении организации дачных поселков. До гражданской войны приходилось в основном пользоваться арендованными помещениями, но с 20 годов начали стремиться к приобретению собственных домов отдыха. В г. Тампере в 1921 г. был приобретен первый собственный дом отдыха и в том же году Гельсингфорский Союз Хозяйственников, председателем которой была Миина Силланпяя, приобрел свой дом. В 1922 году Социал-демократическим Женским Союзом г. Пори была приобретена недвижимость, в 1924 г. женщины г. Миккели приобрели свою недвижимость и в 1925 году Гельсингфорским Социал-демократическим Женским Союзом был приобретен дом в шхерах Сиббо, в этом же году Выборгский Социал-демократический Женский Союз приобрел свою недвижимость. В 1926 году Социал-демократический Женский Союз г. Турку получил в подарок дом отдыха. В 1929 году был куплен дом отдыха в г. Котка, в 1932 г. в Лаппеенранта, в 1936 г. в Куусанкоски и в 1938 г. в Лахти.

После второй мировой войны были приобретены новые

дома отдыха, так что в начале пятидесятых годов их уже насчитывалось 12. В связи с расширением деятельности по организации и проведению отпусков появилась потребность в создании центральной организации, в особенности после того как все в большей мере началась оказываться поддержка для подобной деятельности из общественных средств. В 1951 году был основан Союз по предоставлению времени отдыха матерям.

В течение истекших 20 лет количество членов-организаций возросло до сорока, а домов уже имоотся 32. В домах могут отдыхать 1240 человек.

Эта социальная деятельность по организации отпусков всегда занимала центральное место, но кроме того с каждым годом начался увеличиваться прием и других отдыхающих. Количество матерей и престарелых, пользующихся бесплатно предоставленным временем отдыха возросло с 1951 г. по 1970 г. с 1.136 по 2.857 человек. В течение двадцати лет бесплатный отдых был предоставлен более 40.000 матерей и престарелых и ок. 20.000 детей. Других отдыхающих было около ста тысяч человек и количество дней отдыха составило свыше миллиона.

Союз по предоставлению отдыха матерям все время имеет контакт с представителями властей; составляет прошения и отчеты на выданные из общественных средств пособия. Он также занимается обучением персонала для домов отдыха и особое внимание уделяется на обучение заведующих экономической частью домов отдыха.

Одной из главных задач было также пропандирование домов отдыха. О домах отдыха ежегодно публикуются проспекты, печатаются почтовые карточки, снимаются фотоснимки и filmy с домов отдыха, стараются всевозможными способами сделать известной деятельность по организации отпусков.

Для оказания поддержки этой деятельности в кругах, связанных с работой Союза по предоставлению отдыха матерям, проводится много благотворительной работы. Для получения средств на содержание домов отдыха и на расходы, связанные с этим, устраиваются благотворительные базары, лотереи, денежные сборы, а также используются и другие способы приобретения денежных средств. Общество, имеющее денежные автоматы, проводящее свою деятельность по всей стране, распределяет всю прибыль на социальную деятельность и из этих средств дома отдыха Союза по предоставлению отдыха матерям получают пособия, как на социальную деятельность, так и на

оплату долгов, процентов, расходов по ремонту, а также и на необходимые закупки.

Переходя на новое десятилетие можно отметить, что эту работу ни в коем случае нельзя считать законченной. Потребность в местах отдыха все возрастает, удлиненное свободное время в конце недели и увеличенный срок для отпусков уже теперь значительно повышает число отдыхающих. Если же нам еще удастся достичь того, что матерям семейства будет предоставлено' утвержденное законом, время отдыха, то тогда потребность в домах отдыха значительно возрастет. А пока надо стремиться расширять социальную деятельность по организации отпусков.